

Neformalno učenje u organizacijama civilnog društva i razvoj generičkih kompetencija

Štefanek, Valnea

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:151145>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-03**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**NEFORMALNO UČENJE U ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA I
RAZVOJ GENERIČKIH KOMPETENCIJA**

Diplomski rad

Valnea Štefanek

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za pedagogiju

**NEFORMALNO UČENJE U ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA I
RAZVOJ GENERIČKIH KOMPETENCIJA**

Diplomski rad

Valnea Štefanek

Mentor: dr. sc. Vedrana Spajić-Vrkaš

Zagreb, 2023.

Neformalno učenje u organizacijama civilnog društva i razvoj generičkih kompetencija

Sažetak

Neformalno učenje dio je procesa cjeloživotnog učenja kao što je to formalno, strukturirano obrazovanje i informalno, slučajno učenje. Važnost neformalnog obrazovanja vidi se iz vještina i kompetencija koje stječu pojedinci sudjelovanjem u edukacijskim radionicama, tribinama, Erasmus+ projektima mobilnosti za mlade, aktivnostima izviđačkih udruga, volontiranjem, konferencijama mladih, savjetima mladih i sl. U ovom radu naglasak je na razvoju generičkih kompetencija kroz aktivnosti neformalnog učenja organizacija civilnog društva. Razvoj generičkih kompetencija utječe na mogućnost zapošljavanja, odnosno tržišnu konkurentnost pojedinca, a također doprinosi i njegovom osobnom razvoju. Analizom različitih programa organizacija civilnog društva vidljivo je da neformalno učenje i sudjelovanje u aktivnostima organizacija civilnog društva razvija generičke kompetencije pojedinca.

Ključne riječi: neformalno učenje, organizacije civilnog društva, cjeloživotno učenje, generičke kompetencije

Non formal learning in civil society organizations and development of generic competences

Abstract

Non-formal learning is part of the lifelong learning process, as is formal, structured education and informal, incidental learning. The importance of non-formal education can be seen from the skills and competences that individuals acquire by participating in educational workshops, forums, Erasmus projects, scouting actions, volunteering in any sense, exchanges, youth conferences, youth councils, etc. In this paper, the emphasis is on the development of generic competences through non-formal learning activities of civil society organizations. The development of generic competencies affects employability, i.e. market competitiveness, and also contributes to the personal development of an individual. The analysis of various programs of civil society organizations shows that non-formal learning and participation in the activities of civil society organizations develops the generic competencies of the individual.

Key words: non-formal learning, civic society organizations, lifelong learning, generic competences

Sadržaj

1. Uvod	6
2. Formalno, neformalno i informalno učenje	7
2.1. Istraživanje Europskog foruma mladih: Studija o utjecaju neformalnog obrazovanja u organizacijama mladih na zapošljivost mladih	9
3. Civilno društvo i organizacije	10
3.1. Civilno društvo kroz povijest	11
3.2. Civilno društvo u Hrvatskoj	12
3.3. Organizacije civilnog društva u Hrvatskoj	14
4. Kompetencije	16
4.1. Generičke kompetencije	18
4.1.1. Instrumentalne kompetencije	18
4.1.2. Interpersonalne kompetencije	19
4.1.3. Sistemske kompetencije	19
5. Cjeloživotno učenje	20
6. Znanstvena istraživanja neformalnog učenja povezana s razvojem generičkih kompetencija	21
7. Metodologija istraživanja	23
7.1. Tema istraživanja	23
7.2. Istraživački problem	24
7.2.1. Istraživačka pitanja	24
7.3. Cilj istraživanja	24
7.4. Zadaci istraživanja	24
7.5. Uzorak	25
8. Organizacije civilnog društva i programi (projekti, aktivnosti i sl.) koji se analiziraju	25
9. Analiza i rezultati istraživanja	26
10. Rasprava	63
11. Zaključak	64
13. Prilozi	65
14. Literatura	76

1. Uvod

Formalno, neformalno i informalno učenje predstavljaju cjelovit sustav koji djeluje na razvoj pojedinca, odnosno na razvoj generičkih kompetencija koje čine osobu u cijelosti. Potrebe tržišta rada i napredak tehnologije u budućem vremenu, zahtijevat će od pojedinca razvijanje sve više kompetencija i to različitih. U suvremenom svijetu važne su sljedeće kompetencije: snalažljivost, viša razina poznavanja informacijske i digitalne tehnologije, interpersonalna i interkulturalna dimenzija, organizacijske sposobnosti, komunikacijske vještine, poznavanje više stranih jezika i drugo. Ovaj rad orijentiran je na neformalne oblike učenja i organizacije koje takvo učenje provode kroz svoje programe, projekte i aktivnosti. Ključna tvrdnja jest da je neformalno učenje vrlo važna dopuna formalnom obrazovanju. Kroz sudjelovanje u neformalnim oblicima učenja, u vidu radionica, različitih aktivnosti i projekata, kao sudionik ili kreator programa, pojedinac stječe i razvija kompetencije koje su dio njegovog sustava znanja, sposobnosti i vještina kojima se predstavlja kako na tržištu rada, tako i u ostalim životnim situacijama.

Formalno obrazovanje možemo definirati kao organiziran proces koji se odvija institucionalno. Ima jasno određene ciljeve i ishode koji se žele postići završetkom pojedine razine obrazovanja. Formalno obrazovanje „podrazumijeva proces koji se događa unutar jasno definiranog i određenog formalno obrazovnog sustava, zakonski je legitimirano, a krajnji mu je rezultat stjecanje određenih znanja i sposobnosti.“ (Kuka, 2012: 198). Informalno učenje vrsta je učenja koje se odvija spontano, uključuje razvoj i stjecanje vještina, stavova, sposobnosti i znanja kroz svakodnevne životne situacije u kojima se osoba nalazi i kroz samostalno informiranje, čitanje, slušanje glazbe, gledanje filmova i sl. Oblik učenja na kojem je naglasak u ovom radu je neformalno učenje, koje Kuka definira kao „tip obrazovnog procesa koji podrazumijeva izvaninstitucijske obrazovne aktivnosti kojima se stječu određena znanja i vještine, a sudjelovanje je u takvim aktivnostima dobrovoljno“. (Kuka, 2012: 198)

Neformalno učenje odvija se, između ostalog, kroz programe, projekte i aktivnosti udruga civilnog društva. Civilno društvo predstavlja skup građana koji se dobrovoljno udružuju radi zagovaranja zajedničkih interesa, a organizacije civilnog društva su „mjesto ostvarivanja zajedništva, okvir potvrđivanja slobode, prostor traganja za smislom, nepresušni izvor inovacija, titravi poticaj za društvenom obnovom. Organizacije civilnog društva daju

socijalno ljepilo koje društvo drži zajedno“ (Sunara, 2015: 4, prema Bežovan, Zrinščak, 2007: 18).

Istraživanje, analiziranje i proučavanje područja djelovanja i rada organizacija civilnog društva važno je i potrebno. Konkurentnost i razvoj kompetencija ne ovisi samo o znanjima, vještinama i sposobnostima stečenim u formalnom obrazovnom sustavu već je neizbježno u razvijenom i naprednom svijetu razmišljati izvan okvira i iskoristiti svaku moguću priliku za učenjem i razvijanjem sebe kao osobe i svojih kompetencija. Osim uviđanja važnosti neformalnog učenja, djelovanja organizacija civilnog društva, razvoja kompetencija kroz te oblike učenja i aktivnosti spomenutih organizacija, razvoj emocionalne i društvene kompetentnosti, sposobnosti, vještine i znanja u velikoj mjeri proizlazi iz sudjelovanja i kreiranja projekata, programa i aktivnosti neformalnog karaktera.

2. Formalno, neformalno i informalno učenje

Kada govorimo o obrazovanju, odnosno učenju, važno je razlikovati različite oblike tih fenomena. Prije svega, nama najpoznatije jest formalno obrazovanje. Ono se odnosi na cjelokupni sustav školovanja, organiziran i institucionalan, obavezan ili neobavezan. Formalno obrazovanje odvija se u kontroliranim uvjetima i organiziranim procesima, a programi formalnog obrazovanja odobreni su prethodno od nadležnih tijela. Nakon što polaznik završi određenu razinu formalnog obrazovanja, stječe priznatu diplomu i kvalifikaciju.

Formalno obrazovanje u Hrvatskoj počinje u predškolskim ustanovama, odnosno dječjim vrtićima u kojima se provode predškolski programi. Nakon toga slijedi obrazovanje u osnovnim školama koje traje 8 godina, od 6. do 15. godine, a za učenike s višestrukim teškoćama najkasnije do 21. godine života. Kroz osnovnoškolsko obrazovanje, učenici stječu znanja i vještine za nastavak obrazovanja. Nadalje slijedi srednjoškolsko obrazovanje koje nije obveznog karaktera, a dijeli se na gimnazijske, strukovne i umjetničke škole. Srednju školu učenici završavaju Državnom maturom (gimnazije), odnosno završnim radom (strukovne, umjetničke). Za učenike s teškoćama, program se može odvijati u posebnim ustanovama ili prema individualiziranim programima. Dio odgojno-obrazovnog programa odvija se u učeničkim domovima. Nakon srednje škole, polaznici imaju mogućnost upisa fakulteta prema ostvarenim rezultatima na Državnoj maturi i ocjenama stečenim kroz

srednjoškolsko obrazovanje. (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, 2017)

Formalno obrazovanje bez informalnog i neformalnog učenja nije dovoljno za stvaranje kvalitetnih i, za potrebe današnjeg društva, kompetentnih pojedinaca. Stoga, važna dopuna formalnom obrazovanju je informalno učenje. „Informalno učenje se odvija u svakodnevnim situacijama, koje se većinom ne poimaju kao situacije učenja. Razvija se iz situacije, odnosno iz rješavanja nekog problema, stoga nije namjeravano, a tek preko reflektiranja dovodi do procesa učenja.“ (Babette Loewen, 2011: 12) Informalno učenje je samostalno i ovisi o pojedincu pa tako može biti i ciljano učenje kroz informiranje, istraživanje i proučavanje raznih situacija, fenomena i slično. Informalno učenje raste proporcionalno s razvojem tehnologije, većom dostupnošću i transparentnošću informacija, što omogućava i olakšava samostalno učenje.

Treći oblik učenja, neformalno učenje, posebno se razvija i raste u zadnjih nekoliko desetljeća. Neformalno učenje izuzetno je važan dio obrazovanja podjednako mladih i stariji osoba. Kuka ističe važnost neformalnog obrazovanja u današnje vrijeme zbog „permanentnih i brzih promjena koje traže da se na njih brzo i učinkovito odgovori.“ (Kuka, 2012: 202) Takav oblik učenja važna je dopuna formalnom obrazovanju, a ponekad je čak i njegov utjecaj na osobni razvoj pojedinca veći. „Neformalnim obrazovanjem šire se spoznajne mogućnosti, proširuju i dograđuju postojeća znanja i vještine stečene kroz formalno obrazovanje te usvajaju ona znanja, sposobnosti i vještine s kojima se tijekom formalnog obrazovanja nije susretalo“ (Kuka, 2012: 199). Neformalno učenje Kuka definira kao „tip obrazovanog procesa koji podrazumijeva izvaninstitucijske obrazovne aktivnosti kojima se stječu određena znanja i vještine, a sudjelovanje je u takvim aktivnostima dobrovoljno.“ (Kuka, 2012: 198). Neformalno učenje može se odvijati kroz razne aktivnosti i od strane različitih udruga, klubova, organizacija i sl. koje su dio civilnog društva. Osim toga, programi i projekti neformalnog oblika mogu se provoditi za različite ciljeve koje Kuka (2011) odvaja u dvije kategorije, a to su **programi obrazovanja** koji se odnose na stjecanje različitih vještina i znanja i **programi odgoja** koji uključuju učenje pravilnom ponašanju i pozitivnim društvenim vrijednostima. Programi se provode kroz seminare, tečajeve, kampove, razmjene mladih - projekte mobilnosti mladih, izviđačke aktivnosti, konferencije, predavanja, obuke na poslovima, obrazovne treninge, online obrazovanje i sl. Neformalno učenje sadrži deset karakteristika koje ga čine vrlo specifičnim:

1. dobrovoljno sudjelovanje
2. osobni i profesionalni razvoj
3. učenje s grupom, u grupi i od grupe
4. program baziran na potrebama društva i sudionika
5. proces učenja veoma je važan
6. obučeni i kvalificirani edukatori
7. fleksibilna struktura (planovi, program...)
8. utemeljenost na demokratskim vrijednostima (ljudska prava, participacija...)
9. podijeljenost odgovornosti za rezultate učenja između voditelja i grupe
10. osnaživanje sudionika. (Kuka, 2012: 198, prema Marković, 2005: 11).

Navedene karakteristike čine neformalno učenje ne samo specifičnim nego i vrlo privlačnim oblikom učenja, posebno radi dobrovoljnosti sudjelovanja i mogućnosti izbora pojedinca o čemu i kako želi učiti. Kuka (2012) navodi da neformalno učenje ima širok spektar ciljeva od kojih je jedan „razvijanje potreba odraslih ljudi i mladih ljudi, tj. integracija pojedinaca u društvo, stvaralaštvo, organizaciju svakodnevnog življenja“. (Kuka, 2012: 200-201). Navedeno je i nekoliko zadataka neformalnog učenja:

1. omogućiti obrazovanje onima za koje školovanje nije realistična alternativa
2. osigurati nove vještine i stavove podesne za siromašno ruralno stanovništvo
3. izbjeći kulturne prepreke u iskorištavanju školske učinkovitosti
4. iskoristiti oskudne obrazovne resurse
5. modificirati postojeći školski sustav (Kuka, 2012: 201, prema Kulić i Despotović, 2005: 18).

Neformalno učenje dopuna je formalnom, a osim navedenih zadataka, ono nastoji poticati aktivizam građana, cjeloživotno učenje i stalan osobni razvoj pojedinca.

2.1. Istraživanje Europskog foruma mladih: Studija o utjecaju neformalnog obrazovanja u organizacijama mladih na zapošljivost mladih

Europski forum mladih proveo je istraživanje utjecaja neformalnog obrazovanja u organizacijama mladih na mogućnost zapošljavanja mladih. Cilj je bio utvrditi doprinose li vještine i kompetencije stečene u aktivnostima organizacija mladih u zapošljavanju mladih osoba. Prema tome, postavili su pet istraživačkih pitanja:

1. Koje “meke vještine” i kompetencije i na kojoj razini su potrebne na tržištu rada?
2. Koje “meke vještine” i kompetencije se razvijaju i na kojoj razini kroz neformalne aktivnosti u organizacijama mladih?
3. U kojoj mjeri su mladi ljudi svjesni tih vještina i kompetencija i kako da ih prezentiraju zaposlenicima?
4. U kojoj mjeri i pod kojim uvjetima zaposlenici prihvaćaju te vještine i kompetencije stečene kroz neformalno obrazovanje u organizacijama mladih?
5. Na koje još načine sudjelovanje u organizacijama mladih povećava zapošljivost?

Prema Europskom forumu mladih, “meke vještine” uključuju “interpersonalnu kompetenciju, timski rad, organizacijski menadžment, interkulturalnu svijest, vođenje, planiranje, organiziranje, koordinaciju i praktično rješavanje problema, rad u timu, samopouzdanje, disciplinu i odgovornost” (European Youth Forum, 2012., vl. prijevod).

Rezultati navedenog istraživanja pokazali su da stjecanje vještina i kompetencija u organizacijama mladih, odnosno sudjelovanje mladih u aktivnostima tih organizacija, utječu pozitivno na razvoj pojedinaca i na njihovu mogućnost zapošljavanja. Veći angažman u neformalnom učenju mladih, donosi im bolju mogućnost zaposlenja, odnosno postaju konkurentniji na tržištu rada. “Iskustvo u organizaciji mladih i vještine koje to iskustvo razvija cijenjeni su kod poslodavaca pogotovo kada mladi nemaju formalno radno iskustvo, čime angažman u udruzi mladih čini važan doprinos u prijelazu iz obrazovanja na tržište rada, stvaranju poslovnih kontakata i novih profesionalnih puteva.” (Kačić-Bartulović, 2021: 8). Neformalno učenje zahtjeva veću pažnju i angažman pojedinaca, organizacija i vlade jer razvija važne kompetencije i vještine, ne samo za zapošljavanje već i one životno važne. “Zbog takvih rezultata Europski forum mladih preporuča investicije u neformalno obrazovanje. Kvaliteta neformalnog obrazovanja i njegova dostupnost svim mladim ljudima, kao i povećana mobilnost, bitni su čimbenici koji doprinose boljoj zapošljivosti mladih” (Kačić-Bartulović, H., 2021, prema infozona.hr, 2012).

3. Civilno društvo i organizacije

Civilno društvo “je prostor između obitelji, države i tržišta gdje se ljudi udružuju radi promicanja zajedničkih interesa” (Mihovilić, 2019: 6, prema Bežovan i Zrinščak, 2006). Civilno društvo obuhvaća niz organizacija koje se bave humanitarnim radom, neformalnim

učenjem, odnosno edukacijama, socijalnim procesima i okupljanjem populacije istomišljenika koje potiče razvoj kompetencija, nekad specifičnih, no većinom generičkih ili općih.

3.1. Civilno društvo kroz povijest

Istraživanju civilnog društva može se pristupiti iz više teorijskih i metodoloških perspektiva, međutim, ne postoji dominantna teorija kojom se ono može u potpunosti definirati i objasniti, već je, prema Bežovanu (2005) riječ o teorijskom pluralizmu. Obzirom na suvremena proučavanja, povijest razvoja civilnog društva Bežovan (2005) objašnjava pomoću teorijskog pluralizma.

Bežovan (2005) navodi da je „ekvivalent pojmu civilno društvo u latinskom „societas civilis“, a u starogrčkom „politike koinona“, pod kojim su Grci i Rimljani mislili nešto poput političkog društva s aktivnim građanima koji su oblikovali njegove institucije i politiku“ (Bežovan, 2005). Još u razdoblju stare Grčke i Rima, shvaćala se važnost sudjelovanja građana u kreiranju politika i važnost aktivizma građana. Politička tijela bila su vođena uglavnom javnim interesima i stvaranjem boljitka za cjelokupnu zajednicu, dok danas svjedočimo apsolutnoj pohlepi i svođenjem politike na privatni interes pojedinaca na vladajućim pozicijama. Korijeni i počeci stvaranja civilnog društva sežu iz razdoblja Grčke i Rima, no kasnije se jasnije oblikuje značenje tog pojma. Bežovan (2005) smatra da se uspostavljanjem nacionalnih država civilno društvo profilira kao društvo utemeljeno na pravu u kojem su vladajući i oni kojima se vlada podložni zakonu koji je utemeljen na društvenom ugovoru. „Kocka reinterpretira razvoj njemačkog društva potkraj 19. i na početku 20. stoljeća s pomoću uloge i odgovornosti pripadnika srednje klase, a što je imalo dalekosežan doprinos razvoju zemlje“ (Bežovan i Matančević, 2017: 14). Ranije, uloga civilnog društva bila je usmjerena na rekonstrukciju socijalnih država, dok je u suvremenom modernom svijetu civilno društvo više usmjereno na povećanje kvalitete života, dobrobit zajednice u lokalnom, nacionalnom i globalnom pogledu i, dakako, na humanitarni rad, pomaganje potrebitima, zaštita itd. Prvo značajnije istraživanje civilnog društva, odnosno neprofitnog sektora, je, prema Matančević i Bežovan (2013), *Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project*. „Važnost ovog istraživanja je u tome što je doprinijelo razumijevanju ekonomske funkcije sektora, odnosno njegove veličine, strukture i financiranja“ (Matančević, Bežovan, 2013: 23).

3.2. Civilno društvo u Hrvatskoj

Nakon pada socijalizma, prema Bežovan, Ledić i Zrinščak (2011), tema civilnog društva postaje novo područje praktično-političkoga i znanstvenog interesa u Hrvatskoj. Civilno društvo vrlo je važan čimbenik društvenog razvoja pa su iz tog razloga važna i znanstvena istraživanja tog fenomena. „Više provedenih istraživanja (primjerice Bežovan, Zrinščak, 2007) i rasprava u Hrvatskoj, regiji i svijetu, upozorilo je na činjenicu da jedan od ključnih razvojnih poticaja u razvoju civilnog društva dolazi putem obrazovanja na sveučilišnoj razini“ (Bežovan, Ledić, Zrinščak, 2011). Hrvatska je sudjelovala u svim fazama istraživanja u ICD projektu. „Ovaj je istraživački projekt pridonio izgradnji empirijskog znanja o civilnom društvu u Hrvatskoj i ostvario uvide o stanju i trendovima tijekom desetogodišnjeg razdoblja te je omogućio komparacije sa zemljama u okružju“ (Matančević, Bežovan, 2013: 25). U početnim fazama istraživanja nizak stupanj građanskog aktivizma i participacije u neprofitnom sektoru pojavljuje se kao ključan izazov. Uz to, povjerenje građana u institucije i međusobno povjerenje vrlo je nisko, a prema Matančević i Bežovan (2013: 25), velik utjecaj na slab razvoj civilnog društva ima „nasljeđe uloge države, tj. obilježja paternalizma, socio-kulturnog okvira koji se sporo mijenja.“. Prema Bežovan (2004) „takvo civilno društvo nije bilo ukorijenjeno na lokalnim razinama. Država je pokazivala nepovjerenje prema OCD-u i taj je odnos bio više obilježen sukobima nego suradnjom“ (Matančević, Bežovan, 2012: 25). Još neki od zaključaka prema Matančević i Bežovan (2012) iz istraživanja u ICD projektu u ranijim fazama su niska razina umreženosti OCD-a, potreba za boljom koordinacijom u financijama, problem regionalnih razlika, i dr. „S druge strane, prepoznati su i neki pozitivni trendovi, tj. jakosti civilnog društva: jačanje društvene odgovornosti gospodarstva, relativno izdašna financijska potpora države civilnom društvu te respektabilni ljudski potencijali u određenim organizacijama prepoznati su kao potencijalni temelji razvoja i jačanja doprinosa civilnog društva pozitivnoj društvenoj promjeni“ (Matančević, Bežovan, 2012: 25, prema Bežovan, Zrinščak, 2007.a). „Prema izvještaju USAID-a iz 2011. g., civilni je aktivizam u Hrvatskoj u porastu, povećava se broj udruga, građani se više uključuju u događaje koje organiziraju nevladine udruge, a predstavnici nevladinih organizacija redovito sudjeluju u parlamentarnim odborima za ljudska prava, prevenciju korupcije, zaštitu okoliša, mlade i dr.“ (Nakić, Šošić, Diklić, 2019: 10).

U neovisnoj Hrvatskoj razvoj civilnog društva Bežovan i Matančević (2017) dijele u 4 razdoblja:

1. od 1990. do kraja Domovinskog rata 1995. godine
2. od 1995. do koalicijske vlade 2000. godine
3. od 2000. do ulaska u Europsku uniju 2013. godine
4. poslije ulaska u Europsku uniju

Prvo razdoblje obilježeno je osnivanjem i djelovanjem humanitarnih organizacija koje su doprinijele rješavanju specifičnih izazova poput zadovoljavanja socijalnih potreba pojedinaca i skupina uslijed ratnih okolnosti. Osim toga, civilne udruge angažirale su se oko zbrinjavanja žrtava rata, izbjeglica i prognanika. U to vrijeme civilne inicijative počinju se institucionalizirati osnivanjem udruga, ali još nije donesen zakon za ostvarivanje ustavnog načela slobodnog udruživanja (Bežovan, Matančević, 2017). Drugo razdoblje donosi neke negativne aspekte u civilno društvo poput zloupotrebe humanitarne pomoći. „Istraživanje djelovanja organizacija civilnog društva u poslijeratnim zajednicama sugerira nisku razinu socijalnog kapitala, bez obzira na ulaganja u fizičku, ekonomsku i društvenu obnovu zajednice, što se vidi kao jedna od prepreka novijem socijalnom razvoju ovih zajednica“ (Matančević, Bežovan, 2017, prema Družić, Ljubotina i sur., 2010). U ovoj fazi započinje i osnivanje mnogih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava. Treća faza očituje se kroz borbu za legitimitet, borbu za priznanje i pokušaje OCD-a da udruge budu politički i društveno prihvaćene kao ravnopravne, vrijedne i s pozitivnim ciljevima. Sociopolitičko okruženje civilnog društva nakon 2000. godine počelo se mijenjati na bolje. 2003. godine osnovana je *Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva*, a 2006. donesena je *Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva za razdoblje 2006.-2011.* (Matančević, Bežovan, 2017, prema Vlada RH, 2006.a.). Nakon ulaska Hrvatske u EU uslijedio je novi razvoj civilnog društva. „U ovom kontekstu valja istaknuti kako su hrvatske organizacije civilnog društva „popločile“ hrvatski put u Bruxelles“ (Matančević, Bežovan, 2017). Civilne udruge imale su u startu više iskustva i veću suradnju s institucijama Europske unije, poznavale su programe i politike i bile su njihove zagovornice u Hrvatskoj. OCD pomagale su i državnim institucijama oko suradnje s EU, odnosno u pribavljanju kontakata ili sredstava i sl. (Matančević, Bežovan, 2017). Nakon ulaska Hrvatske u EU, organizacije civilnog društva počinju izazivati veći javni interes i postaju predmetom sve većeg broja istraživanja, a isto tako i velikim dijelom političkog svijeta.

3.3. Organizacije civilnog društva u Hrvatskoj

Organizacije civilnog društva obuhvaćaju široko područje djelovanja poput humanitarnog rada, zaštite okoliša, ljudskih prava, aktivizma, zaštite životinja te odgoja i obrazovanja i sl. . U Hrvatskoj prema Ministarstvu pravosuđa i uprave (mpu.gov.hr, n.d.) postoji klasifikacija djelatnosti udruga prema području djelovanja što označava 1. razinu, dakle opća podjela:

- branitelji i stradalnici - promicanje vrijednosti domovinskog rata, zaštita interesa hrvatskih branitelja, vojnika, civilnih stradalnika i njihovih obitelji, promicanje antifašizma,...
- demokratska politička kultura - obrazovanje za demokratsko građanstvo, prevencija nasilja, razvoj volonterstva, promicanje solidarnosti, interkulturalni dijalog, razvoj civilnog društva, promicanje medijske pismenosti,...
- duhovnost - promicanje duhovnih aktivnosti, poticanje osobnog razvoja, promicanje religijske etike,...
- gospodarstvo - energetika, industrija, poljoprivreda, inovatorstvo, socijalno poduzetništvo, trgovina, turizam, ugostiteljstvo,...
- hobistička djelatnost - filatelija, numizmatika, minijaturisti,...
- kultura i umjetnost - zaštita i očuvanje materijalnih dobara, arhivske i muzejske djelatnosti, izvedbena i vizualna umjetnost, književno stvaralaštvo, medijska kultura, filmska i video djelatnost, interdisciplinarne kulturno-umjetničke prakse,...
- ljudska prava - besplatna pravna pomoć, pravo na pristup informacijama, pravo na zaštitu osobnih podataka, suzbijanje i zaštita od diskriminacije, vjerska prava i slobode, prava potrošača, njegovanje zavičajnog identiteta,...
- međunarodna suradnja - razvojna suradnja, međunarodna humanitarna pomoć, međunarodna prijateljstva,...
- obrazovanje, znanost i istraživanje - razvoj i promicanje odgoja i obrazovanja, poticanje kreativnosti i stvaralaštva u odgoju i obrazovanju, odgoj i obrazovanje za održivi razvoj, međunarodna suradnja i mobilnost u odgoju i obrazovanju, potpora obrazovanju djece i mladih s posebnim potrebama, odgoj i obrazovanje za aktivno sudjelovanje u razvoju demokratske kulture, znanost, stručni rad i istraživanje...
- održivi razvoj - edukacija za održivi razvoj, planiranje razvoja ruralnih i urbanih područja, zaštita javnih dobara u ruralnim i urbanim područjima, razvoj društvenog kapitala, održivi turizam,...

- socijalna djelatnost - socijalna pomoć i podrška, savjetovanje i pomaganje, pomoć u kući, psihosocijalna podrška, smještaj, organizirano stanovanje, prevencija nasilja, prevencija ovisnosti, organiziranje slobodnih aktivnosti, humanitarna pomoć,...
- sport - sudjelovanje u sportskim natjecanjima, sportska poduka, priprema i rekreacija, upravljanje sportskim objektima, promocija sporta i zdravog življenja, organiziranje i provođenje adaptiranog i zdravstveno usmjerenog tjelesnog vježbanja,...
- tehnička kultura - elektrotehnika, elektronika, robotika, graditeljstvo, informatika, strojarstvo, audiovizualne tehničke djelatnosti, astronomija, inovatorstvo,...
- zaštita zdravlja - preventivno djelovanje, zaštita zdravlja, unapređenje zdravlja, dobrovoljno darivanje krvi, prevencija i suzbijanje ovisnosti,...
- zaštita okoliša i prirode - očuvanje prirode, zaštita okoliša, energetska učinkovitost i obnovljivi izvori energije, podizanje svijesti i aktivnosti za smanjivanje otpada i povećanje recikliranja,...
- zaštita i spašavanje - dobrovoljno vatrogastvo, pomoć žrtvama katastrofa i sukoba, traganje i spašavanje,...
- ostala područja djelovanja

U Hrvatskoj trenutno djeluje 51679 udruga prema Uredu za udruge Vlade Republike Hrvatske zabilježeno na dan 31.3.2020.

Broj udruga prema područjima djelovanja (Ministarstvo uprave, Registar udruga Republike Hrvatske, 2020):

Branitelji i stradalnici 1.407 (2,3%)

Zaštita zdravlja 2.689 (4,4%)

Zaštita okoliša i prirode 3.720 (6,0%)

Zaštita i spašavanje 2.164 (3,5%)

Tehnička kultura 1.602 (2,6%)

Sport 12.459 (20,3%)

Održivi razvoj 1.888 (3,1%)

Obrazovanje, znanost i istraživanje 5.392 (8,8%)

Međunarodna suradnja 3.467 (5,6%)

Ljudska prava 3.632 (5,9%)

Kultura i umjetnost 8.638 (14,0%)

Hobistička djelatnost 778 (1,3%)

Gospodarstvo 4.044 (6,6%)

Duhovnost 998 (1,6%)

Demokratska politička kultura 3.346 (5,4%)

Socijalna djelatnost 4.777 (7,8%)

Ostala područja djelovanja 501 (0,8%)

Prema podacima iz registra udruga RH vidljivo je da je najviše zastupljen sport, kultura i umjetnost. Civilno društvo doprinijelo je razvoju građanskog društva, aktivizmu pojedinaca i skupina, a vjeruje se da će u budućnosti biti još važnije. Posljednjih nekoliko godina svijet se susreo s velikom epidemijom, a susrećemo se svakodnevno i s velikim prirodnim katastrofama. Civilno će društvo biti sve više usmjereno na održivi razvoj i klimatske promjene. “Sukladno Odluci o pokretanju postupka izrade Nacionalnog plana stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2021. do 2027. (NN 10/2021), Ured za udruge pristupio je izradi novog strateškog dokumenta za razvoj civilnoga društva u Republici Hrvatskoj” (udruge.gov.hr, n.d.)

4. Kompetencije

Prema Agenciji za znanost i obrazovanje [AZVO] “Kompetencije predstavljaju dinamičnu kombinaciju kognitivnih i metakognitivnih vještina, znanja i razumijevanja, međuljudskih, intelektualnih i praktičnih vještina te etičkih vrijednosti. Razvoj tih kompetencija cilj je svakog obrazovnog programa. Kompetencije se razvijaju u svim programskim jedinicama i utvrđuju u različitim stupnjevima programa. Neke su kompetencije područno specifične (svojstvene određenoj disciplini), dok su druge generičke (zajedničke svim programima). Uobičajeno je da se razvoj kompetencija odvija ciklički i na integriran način tijekom cijelog programa” (Agencija za znanost i visoko obrazovanje, n.d.).

Kompetencija uključuje sva znanja, vještine i sposobnosti koje omogućuju veću učinkovitost pojedinca. Učinkovitost i konkurentnost u svijetu rada, u socijalnim procesima i samostalnom funkcioniranju. Kompetencije se stječu u svim oblicima obrazovanja, odnosno kroz

cjeloživotno učenje. U ovom radu fokus je na neformalnom učenju i razvoj kompetencija kroz takav oblik učenja, odnosno velik doprinos koje ono ima na razvoj kompetencija, ponajviše onih socijalnih. Prema Preporuci Vijeća Europske unije (2018) u referentnom okviru utvrđuje se osam ključnih kompetencija i kratko objašnjenje svake.

1. Kompetencija pismenosti - uključuje znanje čitanja i pisanja, razumijevanje pisanih informacija, poznavanje književnih i neknjiževnih tekstova, poznavanje jezičnih stilova, tumačenje pojmova, činjenica, osjećaja i mišljenja, kritičko razmišljanje, procjenu informacija i rad s njima (Službeni list Europske unije, 2018).

2. Kompetencija višejezičnosti - poznavanje i upotreba različitih jezika za komunikaciju, poznavanje vokabulara i gramatike različitih jezika te kulturološke aspekte jezika (Službeni list Europske unije, 2018).

3. Matematička kompetencija te kompetencija u prirodoslovlju, tehnologiji i inženjerstvu - primjena matematičkog razmišljanja u rješavanju problema, poznavanje brojeva, mjera i struktura, objašnjavanje prirodnog svijeta pomoću određenih znanja i metodologije, zaključivanje pomoću činjenica, upotrebu tehnoloških alata i strojeva te rukovanje njima (Službeni list Europske unije, 2018).

4. Digitalna kompetencija - uključuje upotrebu digitalnih tehnologija, informatičku i medijsku pismenost, stvaranje digitalnih sadržaja, *cyber* sigurnost, filtriranje digitalnih sadržaja i sl. (Službeni list Europske unije, 2018).

5. Osobna i socijalna kompetencija te kompetencija učenja kako učiti - sposobnost promišljanja o sebi, vođenje računa o fizičkom, psihičkom i mentalnom zdravlju, mirno rješavanje sukoba, razumijevanje kodeksa ponašanja, učenje kako učiti i sposobnost empatije (Službeni list Europske unije, 2018).

6. Kompetencija građanstva - sposobnost odgovornog ponašanja građana, sudjelovanje u građanskom i društvenom životu, kritičko razumijevanje glavnih zbivanja na lokalnoj, nacionalnoj i globalnoj razini, svijest o raznolikosti i različitim kulturnim identitetima, poštivanje ljudskih prava, prevladavanje predrasuda i postizanje kompromisa (Službeni list Europske unije, 2018).

7. Poduzetnička kompetencija - obuhvaća suradnju s drugima, planiranje i provođenja ideja i projekata, razumijevanje ekonomije i politike te gospodarskih prilika, kreativnost sa maštom, strateškim razmišljanjem i rješavanjem problema, sposobnost donošenja financijskih odluka i

drugih promišljenih odluka te prihvaćanje odgovornosti uz primjenu etičkih pristupa (Službeni list Europske unije, 2018).

8. Kompetencija kulturne svijesti i izražavanja - uključuje razumijevanje, razvijanje i izražavanje vlastitih ideja i osjećaja pripadnosti ili uloge u društvu na različite načine i u različitim situacijama (Službeni list Europske unije, 2018).

Ključne kompetencije razvijaju se od rane dobi, počevši od odgoja u obitelji, kroz rani i predškolski odgoj, osnovnu i srednju školu, fakultet, razna usavršavanja, doškolovanja, neformalno i informalno učenje i nadalje kroz proces cjeloživotnog učenja.

Prema *Tuning projektu* kompetencije se mogu svrstati u specifične i generičke kompetencije ("Education and Culture Socrates-Tempus", bez dat.). Specifične kompetencije ili kompetencije područja studija ili struke odnose se na određeno akademsko područje. Generičke kompetencije su opće, zajedničke i transdisciplinarne te nisu direktno povezane sa studijem i strukom. Za potrebe ovog rada bitno je detaljnije razraditi generičke kompetencije i razvoj tih kompetencija kroz neformalno obrazovanje.

4.1. Generičke kompetencije

Generičke ili opće kompetencije sve su važnije obzirom na potrebe tržišta rada i osviješteno građanstvo. One uključuju niz vještina, sposobnosti i znanja potrebnih za socijalne procese u kojima sudjeluje pojedinac, za suradnju internacionalnog tipa, za razvoj karijere, veću mogućnost zapošljavanja i aktivno sudjelovanje u građanskom životu. *Tuning* dijeli generičke kompetencije u tri kategorije koje obuhvaćaju određenu skupinu kompetencija:

1. Instrumentalne kompetencije
2. Interpersonalne kompetencije
3. Sistemske kompetencije

4.1.1. Instrumentalne kompetencije

Instrumentalne kompetencije prema *Tuning projektu* (2012) sadržavaju: KOGNITIVNE SPOSOBNOSTI - mogućnost razumijevanja i baratanja idejama i predodžbama; METODOLOŠKE SPOSOBNOSTI organiziranja okoline - upravljanje vremenom, strategije

učenja, strategije odlučivanja i rješavanja problema; TEHNIČKE VJEŠTINE - upotreba tehničkih uređaja, računalne i informatičke vještine; LINGVISTIČKE VJEŠTINE - usmena i pismena komunikacija, znanje stranog jezika

4.1.2. Interpersonalne kompetencije

Interpersonalne kompetencije uključuju: individualne sposobnosti koje se odnose na sposobnost izražavanja vlastitih osjećaja, kritičke i samokritičke sposobnosti. Uz to, socijalne vještine obuhvaćaju interpersonalne vještine, dakle, timski rad ili izražavanje društvene i etičke predanosti. Kompetencije interpersonalnog oblika pridonose uspješnijoj društvenoj interakciji i međusobnoj suradnji.

4.1.3. Sistemske kompetencije

Sistemske kompetencije pretpostavljaju sposobnosti razumijevanja, razmišljanja i posjedovanja znanja koje omogućavaju sagledavanje sustava te međudnosa njihovih sastavnica, npr. planiranje promjena radi poboljšanja sustava ili stvaranje novih sustava. Sistemske kompetencije razvijaju se unapređivanjem instrumentalnih i interpersonalnih kompetencija.

Generičke kompetencije stječu se velikim dijelom neformalnim i informalnim učenjem. Hrvatski kvalifikacijski okvir prepoznaje da je takav oblik učenja važan i da uvelike pridonosi izgradnji pojedinca za buduću društvenu ulogu koju će zauzeti u svijetu rada. Osim toga, neformalno učenje može doprinijeti i stjecanju specifičnih kompetencija ovisno o području djelovanja organizacije koja ga provodi. Prema HKO, razvoj ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje se strateški podupire, a nastoji se i poboljšati status generičkih kompetencija u usporedbi s tradicionalnim (Buljubašić-Kuzmanović, Pažin Ilakovac, Gazibara, 2016).

Na Fakultetu organizacije i informatike [FOI] u Varaždinu predstavljeni su rezultati istraživanja o važnosti generičkih kompetencija mladih informatičara (2019). "Rezultati istraživanja u kojem je sudjelovalo 155 predstavnika poslodavaca koji zapošljavaju mlade informatičare pokazali su da su generičke kompetencije važnije od tehničkih. Iako gotovo polovica ispitanika (46,4%) smatra da su tehničke i generičke vještine podjednako važne, 53,6% je odabralo svoje preferencije. Vrlo uvjerljivo, njih čak 85,4% smatra da su generičke

vještine važnije nasuprot 14,6% onih koji smatraju da su manje važne. Veoma sličnog mišljenja su i studenti te nastavnici – naime, 42,79% studenata i 46,94% nastavnika smatra da su tehničke i generičke vještine podjednako važne, dok kod preostalih ispitanika, među 72,32% studenata te 79,17% nastavnika prevladava uvjerenje kako su generičke vještine važnije (ili čak puno važnije) od onih tehničkih, koje studenti stječu tijekom studija” (Fakultet organizacije i informatike [FOI], 2019). Generičke kompetencije stječu se kroz sve oblike obrazovanja, formalno, neformalno i informalno te je ključno istaknuti koliko su one važne za cjelokupni razvoj pojedinca kao konkurentne osobe na tržištu rada.

5. Cjeloživotno učenje

Učenje ne prestaje završavanjem formalnog sustava obrazovanja, ono traje cijeli život. Stanovništvo postaje sve starije, a informacijske tehnologije rapidno se razvijaju. Stara zanimanja počela su odumirati, a sve više je novih. Iz tog je razloga cjeloživotno učenje nešto čemu se teži i važno je za razvoj društva. Prema Hercigonja (2021: 2) cjeloživotno učenje “je zapravo kontinuirani proces učenja koji počinje od rođenja pa sve do naše starosti, uključujući sve oblike učenja u svim životnim okolnostima kao npr. učenja iz obitelji, zajednice, škole, raznih situacija iz života, radnog mjesta itd.”. Cjeloživotno učenje potiče aktivizam građana i podiže nas na veću razinu konkurentnosti na tržištu rada. Mogućnost zapošljavanja uglavnom je u fokusu kada govorimo o bilo kojem obliku učenja. Cilj je usavršavati se i učiti kako bismo bili kompetentniji, imali više znanja, usvojili potrebne vještine i tako se zaposlili na željenom radnom mjestu i konstantno napredovali ili jednostavno rečeno, više zarađivali. Neki autori, kao npr. Barbara M. Kehm, smatraju da se aktivizam i zapošljivost suprotstavljaju kao dva glavna cilja cjeloživotnog učenja. “...praksa cjeloživotnog učenja pokazuje da iako ideja učenja za aktivno građanstvo predstavlja ravnopravni cilj učenju za zapošljavanje, u sklopu politika cjeloživotnog učenja ta su dva cilja češće suprotstavljena negoli komplementarna. Nasuprot zagovaranja razvoja intrinzičnog interesa za obrazovanje i učenje, cjeloživotno učenje ima tendenciju razvoja u instrumentalnom smjeru usvajanja onih znanja koja su prije svega ‘tržišno isplativa’, dok se drugi ciljevi poput ostvarenja znanja za aktivno sudjelovanje u građanskom društvu, razvoj i integraciju u sustav europskog građanstva te održavanje društvene kohezije donekle ostavljaju kao ciljevi od drugotnog značaja” (Ančić et al., 2016: 18).

6. Znanstvena istraživanja neformalnog učenja povezana s razvojem generičkih kompetencija

Razvijanje generičkih kompetencija važno je za zadovoljavanje potreba sve zahtjevnijeg tržišta rada i sve veće konkurentnosti. Formalnim obrazovanjem mladi stječu specifične kompetencije koje su im potrebne za budući rad i stručnost u određenom području, no ne smijemo zanemariti opće ili generičke kompetencije. Razvojem generičkih kompetencija postajemo konkurentniji na tržištu rada, bolje se snalazimo u društvu, ponajviše interkulturalnom i višejezičnom, lakše rješavamo problemske situacije, prilagođavamo se vremenu, prostoru i izazovima današnjeg ubrzanog načina života te digitalizaciji svakodnevice. Znanstveni dokumenti koji se bave pitanjima neformalnog učenja u kontekstu razvoja generičkih kompetencija doprinose boljem razumijevanju i važnosti razvijanja tih kompetencija. Spetić (2016) u radu *Istraživanje učinaka promjena kod mladih u kontekstu neformalnog obrazovanja* pokušao je evaluirati promjene nastale kod sudionika projekta BeAlive 2014 u odnosu na posebne ciljeve i strukturu obrazovnih aktivnosti projekta. Za ispitivanje je korišten strukturirani upitnik koji mjeri tri osnovne grupe varijabli:

1. samoprocjena motivacije za bavljenje tematikom projekta,
2. samoprocjena znanja i vještina sudionika o transverzalnim vještinama učenim na projektu,
3. slaganje sa stavovima o multikulturalnosti, toleranciji i samoaktualizaciji

Spetić (2016) zaključuje da je kod sudionika projekta došlo do porasta usvojenih znanja i vještina koje je tematika projekta zahtijevala. U svim je područjima vidljiva značajna promjena obzirom na ulazno i izlazno testiranje, iako ovakva istraživanja zahtijevaju detaljniju razradu i teško je izvoditi zaključke na samoprocjeni sudionika.

Kačić-Bartulović (2021) istražila je koliko je neformalno obrazovanje unutar Erasmus studentske mreže učinkovito za vrijeme volontiranja i nakon njega. Ciljevi istraživanja bili su sljedeći:

- istražiti kakvo značenje volonteri Erasmus studentske mreže pridaju neformalnom obrazovanju
- usporediti stavove volontera Erasmus studentske mreže o karakteristikama, načinima i pristupima provedbi formalnog i neformalnog obrazovanja
- istražiti kako gledaju na vlastita iskustva unutar organizacije
- istražiti kakvu sliku imaju o tome koliko će im ta iskustva pomoći pri zapošljavanju.

Interpretacijom provedenih intervjua istraživačica zaključuje da su sudionici imali pozitivnu reakciju na sudjelovanje u neformalnim oblicima obrazovanja i da im je ono pomoglo u stjecanju vještina i znanja potrebnih kod zapošljavanja ili barem imaju stav da će im pomoći u budućnosti. Zanimljivo je da u globalu sudionici smatraju da je najbolja kombinacija formalnog, neformalnog i informalnog učenja te njihova bolja usklađenost kod stjecanja potrebnih znanja i vještina. Važno je uzeti u obzir i znanja i vještine koja se stječu unutar aktivnosti neformalnog učenja koja se prenose s volontera na volontera, a ne samo od strane stručnjaka na polaznike i sudionike programa, projekata i sl. (Kačić-Bartulović, 2021).

Dželalija i Balković (2014) u publikaciji Agencije za znanost i obrazovanje raspravljaju o priznavanju neformalnog i informalnog učenja. Oni navode definiciju RPL-a prema Forde (2010) "Priznavanje neformalnog i informalnog učenja (RPL) je postupak vrednovanja neformalnog i informalnog učenja pojedinca za utvrđivanje razine stečenih ishoda učenja, kompetencija ili standarda koje je pojedinac ostvario za kako bi započeo kvalifikaciju i/ili djelomično ili cjelovito dovršio kvalifikaciju" (Dželalija i Balković, 2014, prema Forde, 2010). Priznavanje kompetencija stečenih neformalnim i informalnim učenjem, odnosno, kako autori navode, usvojeni ishodi učenja vežu se za različite motivirajuće čimbenike:

- Poboljšanje učinkovitosti obrazovnog sustava putem boljeg pristupa kvalifikacijama za pojedince
- Podupiranje gospodarstva znanja
- Društveni čimbenici
- Sve starije stanovništvo i migracija
- Brzi razvoj tehnologije
- Svijest o mogućnostima vrednovanja među dionicima (Dželalija, Balković, 2014).

Priznavanje kompetencija stečenih neformalnim i informalnim obrazovanjem smanjilo bi opterećenje na formalni sustav obrazovanja i doprinijelo većoj mogućnosti zapošljavanja, potaknulo bi mogućnost promjene mjesta rada u odrasloj dobi, lakši karijerni uspon i stjecanje novih vještina i znanja potrebnih za obavljanje određenih poslova, a vezanih za razvoj tehnologije i sl.

7. Metodologija istraživanja

Istraživanja neformalnog učenja u organizacijama civilnog društva važna su zbog sve veće uloge koju te organizacije danas imaju u pripremi pojedinca za cjeloživotno učenje kao preduvjet kompetentnosti pojedinca na tržištu radne snage.

Za potrebe ovog diplomskog rada, koristila se metoda analize sadržaja. Analizirani su programi (projekti, aktivnosti i sl.) koje su provele organizacije civilnog društva u Hrvatskoj u razdoblju između 2016. i 2021. godine, a koje su objavljene na njihovim službenim web stranicama, društvenim mrežama (Facebook i Instagram) te web stranice udruga iz partnerskih zemalja. Analiza obuhvaća deset organizacija civilnog društva u Hrvatskoj kojima je neformalno obrazovanje jedna od ključnih programskih aktivnosti. Prema Goldberger (2011: 72) "Analiza sadržaja je metoda koja se već dugo koristi u sociologiji i drugim društvenim znanostima u istraživanjima različitih masovnih medija (novine, radio, televizija, Internet), književnih djela, govora političara i drugih javnih osoba, transkripata intervjua, ali i dokumenata te drugih komunikacijskih sadržaja." Analiza sadržaja je metoda koja se vezuje i uz kvantitativnu i uz kvalitativnu istraživačku metodologiju. Primjerice, prema jednom izvoru (Goldberger, 2011: 74, prema Neuendorf, 2002: 10), odnosi se na "sažetu, kvantitativnu analiza poruka koja se oslanja na znanstvenu metodu (uključujući pažnju na objektivnost-intersubjektivnost, apriori dizajn, pouzdanost, valjanost, općenitost, ponovljivost) i koja nije limitirana bilo tipom varijabli koje može mjeriti ili kontekstom u kojem su poruke stvorene ili predstavljene". Uz analizu sadržaja, za jedan projekt proveden je polustrukturirani intervju. Intervjui su provedeni kako bi se pokušala pobliže prikazati iskustva sudionika i organizatora. Njihova samoprocjena razvijanja generičkih kompetencija kroz sudjelovanje i organiziranje projekta je vrlo zanimljiva dopuna analizi sadržaja. Zbog pandemije COVID-19, intervjui su dostavljeni sudionicima i prikupljeni nakon njihova ispunjavanja. Troje sudionika na projektu "Learn from the past - build the future!" udruge NUM iz Lepoglave ispunili su intervju o razvoju generičkih kompetencija kroz organiziranje i sudjelovanje u navedenom projektu.

7.1. Tema istraživanja

S obzirom da je neformalno učenje danas prepoznato kao nezaobilazan dio cjeloživotnog učenja, a civilni sektor kao njegov ključni čimbenik i s obzirom na ulogu koju

razvoj generičkih kompetencija ima u cjeloživotnom učenju, od izuzetne je važnosti što sustavnije pratiti, istraživati i vrednovati neformalne obrazovne programe organizacija civilnog društva kako bi se utvrdilo pridonose li ti programi i na koji način razvoju određenih generičkih kompetencija. Tema ovog istraživanja je: Neformalno učenje u organizacijama civilnog društva i razvoj generičkih kompetencija.

7.2. Istraživački problem

Doprinos programa neformalnog učenja u organizacijama civilnog društva razvoju generičkih kompetencija pojedinca.

7.2.1. Istraživačka pitanja

1. Provode li organizacije civilnog društva programe (projekte, aktivnosti i sl.) kojima se potiče razvoj generičkih kompetencija pojedinca?
2. Koji se postupci metode ili strategije odabiru (od strane kreatora projekata) za poticanje razvoja generičkih kompetencija pojedinca?
3. Na koji se način prati provedba i evaluira učinkovitost provedbe takvih programa?

7.3. Cilj istraživanja

Utvrditi provode li i na koji način organizacije civilnog društva programe (projekte, aktivnosti i sl.) neformalnog učenja kojima se potiče razvoj generičkih kompetencija pojedinca.

7.4. Zadaci istraživanja

1. Izdvojiti i analizirati programe (projekte, aktivnosti i sl.) neformalnog učenja organizacija civilnog društva usmjerenih na razvoj generičkih sposobnosti.
2. Utvrditi postupke, metode ili strategije koje se odabiru (od strane kreatora projekata) za razvoj generičkih kompetencija.
3. Utvrditi postupke praćenja i evaluacije učinkovitosti provedbe programa (projekata, aktivnosti i sl.).

7.5. Uzorak

Programi (projekti, aktivnosti i sl.) predstavljeni na web stranicama, društvenim mrežama i web stranicama partnerskih zemalja deset organizacija civilnog društva kojima je neformalno obrazovanje središnja ili jedna od ključnih programskih aktivnosti.

8. Organizacije civilnog društva i programi (projekti, aktivnosti i sl.) koji se analiziraju

Organizacije civilnog društva, odnosno udruge čiji se programi (projekti, aktivnosti i sl.) analiziraju i promatraju za potrebe ovog diplomskog rada su: Udruga LUMEN - udruga mladih entuzijasta, IMPRESS - udruga za promicanje pozitivne afirmacije mladih u društvu, udruga POZITIVA - Udruga za razvoj slobodnog društva, SIH - Savez izviđača Hrvatske, udruga INFORMO, udruga Alfa Albona, udruga Prizma, udruga Carpe diem - udruga za poticanje i razvoj kreativnih i socijalnih potencijala djece, mladih i odraslih, udruga EU Korak - Udruga za razvoj civilnog društva i NUM - Nezavisna udruga mladih. Nabrojene udruge bave se različitim područjima djelovanja, ali uglavnom rade s mladima i za mlade. Opći i zajednički cilj im je poticati razvoj osobnih i socijalnih vještina, te razvoj aktivizma na lokalnoj, nacionalnoj i internacionalnoj razini. Navedene udruge i projekti mogu se povezati s poticanjem razvoja generičkih kompetencija pojedinca i grupe. Aktivnosti koje se provode kroz projekte edukativnog su tipa, naglašavaju socijalnu kompetenciju kroz zajednički rad i druženje, pojedinci se, uglavnom, koriste komunikacijom na engleskom jeziku kako bi se svi međusobno bolje razumjeli, kreatori projekata i organizatori razvijaju kompetencije koje uključuju menadžment, vještine organiziranja i raspolaganja sredstvima itd. Udruge koje su odabrane održale su veće internacionalne projekte u periodu između 2016. i 2021. godine koji su povezani Erasmus + programom. Projekti odabrani za analizu su: Projekt "Food4Good" udruge LUMEN, projekt "Confluence of cultures" udruge IMPRESS, projekt "Happiness of nature" udruge POZITIVA, SIH -ov projekt 10. smotra SIH-a: 10 izviđačkih čuda", projekt "YEIM" udruge INFORMO, projekt "Stand up for your rights" Alfa Albone, projekt "New Horizons" udruge PRIZMA, projekt "Hero" udruge Carpe diem, projekt "Culture crash: celebrate diversity" udruge EU korak i projekt "Learn from the past, build the future!" Nezavisne udruge mladih.

Financijska podrška za projekte koji su dio ove analize, uglavnom je Erasmus+ program pod nadležnošću Europske komisije. Erasmus + je program Europske unije koji podupire

obrazovanje, osposobljavanje, mlade i sport u Europi. Program obuhvaća ljude različite dobi i različitih kultura. “Opći je cilj programa cjeloživotnim učenjem podupirati obrazovni, profesionalni i osobni razvoj ljudi u području obrazovanja, osposobljavanja, mladih i sporta u Europi i šire, što pridonosi održivom rastu, kvaliteti radnih mjesta, socijalnoj koheziji, poticanju inovacija te jačanju europskog identiteta i aktivnog građanstva” (Erasmus + Vodič kroz program, 2022: 6)

9. Analiza i rezultati istraživanja

LUMEN - Ludbreška udruga mladih entuzijasta

Lumen je nevladina organizacija osnovana 2000. godine. Cilj udruge je poboljšati kvalitetu života mladih Ludbrežana te unaprijediti njihovu socijalnu inkluziju i aktivizam. dovesti socijalnu inkluziju i aktivizam na višu razinu. Udruga Lumen pomaže mladim ljudima iz Ludbrega i Hrvatske da vide različite dijelove Europe i svijeta, da volontiraju i uče kroz različite programe. Time žele osnažiti mlade, dajući im alate i vještine za budući život te razviti njihov osjećaj europskog identiteta. Glavna načela udruge povezana su s ekološkom održivošću, odgovornošću, uključenosti, raznolikošću i aktivnim sudjelovanjem u životu zajednice. Udruga surađuje s drugim udrugama na lokalnoj, nacionalnoj i globalnoj razini. Lumen organizira kulturna, ekološka, obrazovna i druga događanja, promiče humanitarni rad kroz brojne akcije i suradnju s drugim organizacijama, informira mlade o važnim temama, potiče njihovo uključivanje u raspravu i rješavanje problema u lokalnoj zajednici i surađuje s drugim sličnim udrugama. Cilj je također educirati mlade u navedenim područjima kako bi im se pružila prilika da proširuju i dijele naučeno. Zajedno s mladima udruga izrađuje projektne aplikacije kroz različite fondove. U svrhu ostvarivanja svojih ciljeva Udruga obavlja sljedeće djelatnosti:

- organizacija i izvođenje koncerata, kazališnih predstava i drugih umjetničkih događanja,
- promidžba i razvitak informatike i računarstva,
- organiziranje akcija zaštite i očuvanja prirode te poboljšanja kvalitete okoliša,
- organizacija tribina, okruglih stolova, savjetovanja i slično,
- izdavanje tiskovina i ostalih vrsta medija sukladno djelatnosti koje obavlja, u skladu sa zakonom,

Osim hrvatskog Ustava, hrvatskih zakona i nacionalnih strategija vezanih za mlade, udruga se za prava mladih zalaže na temelju ideja i na principima niza međunarodnih dokumenata koji se odnose na prava djece i mladih te mogućnostima njihova sudjelovanja u demokratskim procesima (udruga-lumen.hr, n.d.).

Projekt Food4Good udruge LUMEN

Termin održavanja (trajanje):	7. 9. 2021. - 13. 9. 2021.
Opis projekta:	Projekt Food4Good održava se na otoku Čiovo. Organizator je udruga Lumen iz Ludbrega, a sudionici su iz Hrvatske, Armenije, Ukrajine, Gruzije, Španjolske, Rumunjske i Turske. Plan projekta je kuhati i pripremati zdrava jela, tipična za navedene države, te izrada knjige recepata kao produkt tog projekta. Osim što će se poticati konzumiranje zdrave prehrane, naglasak je i interkulturalnosti, dakle, upoznavanje s drugim kulturama, razvoju socijalnih vještina, razvijanju vještina kuhanja te razvoju govora na stranom jeziku.
Ciljevi:	Ciljevi projekta Food4Good su: učiti pripremati zdravu hranu, učiti o tradicionalnim jelima iz drugih zemalja, upoznavanje kultura i poticanje međusobne tolerancije, razvoj socijalnih vještina, razvijanje vještina komunikacije na stranom jeziku, izrada knjige recepata te druženje i zabava.

Aktivnosti koje se provode (korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

Sudionici ovog projekta svaki dan su samostalno kuhali zdrava jela. Obzirom da su sudionici različitih nacionalnosti i kultura, jela su morala sadržavati nešto tipično za određenu kulturu. Kroz kuhanje, sudionici su razvijali socijalne vještine, vještine kuhanja, učili o zdravoj prehrani i pripremi zdrave hrane, razvijali su interkulturalnu vještinu, učili o različitim tradicijama i kulturama, razgovarali na stranom jeziku pa tako razvijali vještinu govora na stranom jeziku. Osim što su kuhali i učili o zdravoj prehrani i drugim kulturama, sudionici su izradili knjigu recepata "Food4Good" što je doprinijelo razvijanju vještine pisanja, ali i organizacijske vještine, planiranje i promocija na samom kraju.

Evaluacija projekta i iskustva sudionika (analiza iskustva i korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

"Planirali smo ovaj projekt nekoliko godina i kad smo napokon dobili priliku da ga organiziramo, činilo se nadrealno. Ono što nas je najviše zabavilo je motivacija i snalažljivost timova uz ograničenja u kuhinji i distrakcije kao što su plaže i prekrasno vrijeme za malo zabave, većinom smo sumnjali da će ručak biti gotov na vrijeme. Ali stvarno smo fascinirani i zahvalni svim timovima na strasti i marljivom radu prema ostvarenju ciljeva ove razmjene mladih. Nadamo se da će ova knjiga recepata biti samo početak nečeg stvarno prelijepog i prijelomnog, ne samo za nas već i za sve koji će imati šansu kuhati nešto od navedenih recepata" (Food4Good, 2021).

IMPRESS - udruga za promicanje pozitivne afirmacije mladih u društvu

Udruga IMPRESS iz Daruvara započela je s radom 2006. godine, a kao samostalna udruga djeluje od 2009. godine. Vizija udruge je okupljanje entuzijasta željnih upoznavanja novih ljudi, bavljenje različitim aktivnostima te provođenje kvalitetnog vremena u zajednici. Udruga nastoji brojnim aktivnostima formalnog i neformalnog obrazovanja, prikupljanjem novih znanja, vještina i iskustava promijeniti zajednicu i pomoći svakoj mladoj osobi da ispunji svoj potencijal. Misija udruge je okupiti što više mladih ljudi i pozitivno ih usmjeriti prema radu i društvu u kojemu se nalaze (Herceg, n.d.).

Projekt Confluence of cultures udruge IMPRESS

Termin održavanja (trajanje):	5. 7. 2018. - 14. 7. 2018.
Opis projekta:	Projekt “Confluence of cultures” dio je Erasmus + projekata. Održao se u Velikoj Pisanici, od 5. do 14.7.2018. godine. „Confluence of cultures“ provodio se radi upoznavanja mladih ljudi sa drugim kulturama i međusobne tolerancije. Obzirom na veliku prisutnost komunikacije i socijalne interakcije mladih na društvenim mrežama, ovaj projekt, organizatori su osmislili kako bi se poboljšala interkulturalna komunikacija, poštovanje, uvažavanje i razumijevanje drugih kultura, sličnosti i različitosti te proaktivno razmišljanje u tom smjeru. „Confluence of cultures“ organiziran je od strane šest partnera iz šest zemalja: Udruga za promicanje pozitivne afirmacije mladih u društvu “Impress” Daruvar (Croatia), Agenzia di Promozione Integrata per i Cittadini in Europa (Italy), Maltos ordino pagalbos tarnyba (Lithuania), Spółdzielnia Socjalna Pracownia (Poland), ASK Yourself (Romania) and Belen Kaymakamlığı (Turkey). Svaki od navedenih partnera na razmjenu je poslao pet sudionika u dobi od 18 do 25 godina i jednu punoljetnu pratnju.
Ciljevi:	Ciljevi i očekivanja koje su organizatori postavili su: organiziranje javnog događaja, usavršavanje sudionika u vještinama engleskog jezika, otvoreniji i tolerantniji dijalog među mladima iz različitih kulturnih sredina, izrada videa i letka projekta, prezentacije i radionice na temu kulturne raznolikosti, motivirati i poticati mlade na neformalno obrazovanje, volontiranje i sudjelovanje na Erasmus+ projektima.

Aktivnosti koje se provode (korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

Sudionici ovog projekta, sudjelovali su u radionicama koje im pomažu da nauče više o drugim kulturama, kulturnim razlikama, važnosti tolerancije te kako ju promovirati u multikulturalnom kontekstu. Aktivnosti koje su se provodile su sljedeće: upoznavanje grupe i izgradnja grupnog identiteta, upoznavanje s Erasmus + programom, Youthpass-om i osam ključnih kompetencija, aktivnosti kulturne simulacije, vježbanje tradicionalnih plesova iz šest zemalja, zajedničko pjevanje, izrada promotivnih materijala, pričanje priča, stvaranje video razglednica, stvaranje tradicionalnih umjetnosti, priprema i održavanje završne priredbe, interkulturalne večeri, grupne refleksije,...

Evaluacija projekta i iskustva sudionika (analiza iskustva i korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

Na internetskoj stranici udruge Impress nalazi se iskustvo i doživljaj projekta jednog od sudionika.

“Pozdrav,

Ja sam Andrei Ilici i sretan sam što sam bio jedan od članova koji su predstavljali Rumunjsku u Erasmus+ projektu “Confluence of Cultures” u Hrvatskoj.

Iako to nije bilo moje prvo Erasmus+ iskustvo i isprva se raspored činio zanimljivim, ali uobičajenim za većinu projekata, bio sam vrlo ugodno iznenađen koliko se brzo taj dojam promijenio. Za mene, kao vjerojatno i za većinu drugih koji su sudjelovali, bio je to vrlo emocionalno intenzivan projekt. Na radionici smo vodili “žestoke”, ali kurtoazne, rasprave i naučili smo da se nečiji pogled na svijet ne odražava na širu sliku. Uspjeli smo priznati svoje nedostatke i pomoći drugima da pronađu svoje. Tako su se mnogi mogli emocionalno otvoriti i jednostavno biti ono što jesu.

Mislim da je raspored bio prilično intenzivan u usporedbi s drugim projektima, ali izvediv. Ali nitko se nije žalio. Svi smo bili grupa ljudi iz šest zemalja, različitih krajeva Europe, živjeli smo u SRC Kukavica, sa sporim Wi-fijem i malo podatkovne veze, izolirani ogromnim drvećem koje nas je štitalo od vanjskog svijeta. Svi smo se odvojili od svojih uređaja i počeli stvarati značajne veze s ljudima u stvarnom životu. Koliko god ovo izgledalo teško u 2018., bilo mi je nevjerovatno biti dio toga, ali i samo promatrati.

Komunicirali smo tijekom radionica i željno iščekivali pauze za kavu i obroke samo kako bismo više razgovarali ili se bavili sportom. Čak i noću, kada je većina nas bila umorna, i dalje smo se željeli igrati, plesati, pjevati, pričati više o sebi i bili smo jako željni čuti priče drugih. Imali smo i zajednički cilj na kojem smo radili: priprema kulturne manifestacije u Daruvaru. Napravili smo timove koji su bili odgovorni za svaki zadatak. Kad je netko imao pauzu od zadatka, bili su samo željni i sretni pomoći drugim ljudima. Energija oko bila je jednostavno zarazna. To je bilo potrebno za vrijeme kada smo vježbali vrlo aktivne tradicionalne plesove. Svi smo bili jako umorni, ali smo stalno tražili još.

S ponosom mogu reći da je ovo jedan od najboljih projekata u kojima sam sudjelovao. Natjerao me da otkrijem ne samo druge, već i sebe, što je još važnije. Bih li ponovno sudjelovao u ovom projektu? Ovakav kakav sam sada, vjerojatno projekt ne bi imao toliki utjecaj na mene kao što je imao prvi puta. Bih li želio ponovo sresti ostale sudionike? Definitivno! Iako je sama organizacija projekta bila besprijekorna po mom mišljenju, uvijek su ljudi ti koji čine svaki projekt. U ovako nevjerovatnom timu kakav smo bili u ŠRC-u Kukavica u prva dva tjedna srpnja 2018., zašto i ne bismo? Mislim da smo sklopili veze za cijeli život, što se vidjelo u zadnjoj noći prije odlaska kada smo se samo grlili, djelovalo je nestvarno da svi moramo biti udaljeni stotine i tisuće kilometara. Bili smo kao obitelj.

Uz sve to rečeno, želio bih završiti preporukom svima koji čitaju ovaj materijal i nikada nisu sudjelovali ni u jednom Erasmus+ projektu jer je bilo previše straha, nemojte se bojati i samo idite! Ne samo da ćete imati zanimljiva iskustva i učiti o temama od europske važnosti, nego ćete upoznati nevjerovatne ljude koji će vam jednostavno promijeniti život, bilo da to shvatite tijekom projekta ili 5 godina kasnije” (Impress, n.d.).

Udruga POZITIVA - Udruga za razvoj slobodnog društva

POZITIVA je nevladina udruga osnovana s ciljem demokratskog razvoja slobodnog društva 2017. godine u Zagrebu. Područja djelovanja udruge su ljudska prava, demokratska i politička kultura, kultura i umjetnost, međunarodna suradnja, duhovnost, socijalne djelatnosti, obrazovanje, znanost i istraživanje.

Ciljevi udruge "Pozitiva" su:

- afirmacija i proaktivno djelovanje na stvaranju prostora političke slobode, kulture dijaloga, uz punu slobodu govora bez ograničavanja sloboda drugih
- borba za potpunu socijalnu ravnopravnost, jednakost, solidarnost, proklamirana ljudska prava i slobode te rodnu ravnopravnost
- promicanje načela i vrijednosti poštivanja čovjeka, njegova dostojanstva, prava i sloboda, neovisno o svjetonazoru, vjerskoj i etničkoj pripadnosti, dobi, spolu, spolnoj orijentaciji, političkom uvjerenju i socijalnom statusu
- istovremena promocija vjerskih sloboda i sekularnosti države
- afirmacija antifašizma kao civilizacijske tekovine suvremenog svijeta
- jačanje svijesti o dostojanstvu rada, socijalnoj pravičnosti i solidarnosti, redefiniranju uloge radništva i borbe protiv nepravilnosti prekarnog rada
- rad na edukaciji članova udruge i građana s ciljem jačanja i širenja svijesti o važnosti socijalne osjetljivosti u modernom društvu
- osvješćivanje o problematici i potrebi suzbijanja političke korupcije
- rad i poticanje definiranja razvojnih strategija društva na ključnim područjima kao i definiranju javnih politika i njihovom praćenju (Pozitiva Samobor, n.d.).

Projekt „Happiness of nature“

Termin održavanja (trajanje):	8. 6. 2021. - 14. 6. 2021.
-------------------------------	----------------------------

Opis projekta:	Projekt “Happiness of nature” proizašao je iz potrebe za povezivanjem s prirodom. Projekt se održao u Samoboru. Sudjelovali su mladi od 18 do 25 godina. Grupe mladih došle su iz četiri zemlje, po pet sudionika i pratitelj iz svake. Zemlje koje su sudjelovale u projektu su Grčka, Portugal, Hrvatska i Rumunjska. Tema ovog projekta bila je razvijanje osobnih kompetencija i praktičnih vještina kroz prirodu i u njoj. Od sudionika se očekivala fizička angažiranost u planinarenju i boravku u prirodi, osim toga da iskoriste prirodu oko sebe za stvaranje novih ideja, jačanje fizičke snage, ali i mentalne.
Ciljevi:	Ciljevi projekta su: poboljšati fizičko zdravlje i emocionalnu dobrobit sudionika kroz aktivnosti na otvorenom; povećanje samosvijesti, osobnog samopouzdanja i samopoštovanja kroz prihvaćanje izazova, postizanje uspjeha i učenje na vlastitim pogreškama; razviti fizičku pismenost i vještine specifičnih aktivnosti koje će sudionicima omogućiti uživanje u aktivnostima na otvorenom sada i u budućnosti; kombinirati praktične i terenske metode za promicanje većeg razumijevanja i poštivanja prirode, lokalnog društva i kulture; razvijati dublju svijest i razumijevanje okoliša te motivirati na aktivno traženje prilika za smanjenje štetnog utjecaja na okoliš; povećati interkulturalnu svijest i razvijati vještine komunikacije na stranom jeziku; proširiti znanje o Erasmus + programu i Youthpass potvrdi.

Aktivnosti koje se provode (korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

Kroz ovaj projekt sudionici su sudjelovali u raznim radionicama, timskim igrama (slijepi piknik, igra s užetom), aktivnostima povezivanja s prirodom ("Shinrin Yoku" ili "Bath Forest"), planinarenju, diskusijama, istraživanjima, fizičkim vježbama, pričanju priča itd. kojima se nastoje razvijati vještine komunikacije na stranom jeziku, timski rad, fizička aktivnost, pozitivan stav prema prirodi i okolišu, svijest o zaštiti okoliša i usvajanje praktičnih znanja. Aktivnosti planinarenja u organizaciji udruge Pozitiva su planinarenje na Japetić i planinarski pohod s građanima do planinarskog doma Veliki Lovnik.

Evaluacija projekta i iskustva sudionika (analiza iskustva i korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

"Od samog početka se vidio rezultat razmjene a to je bila ustrajnost, poletnost, motiviranost i sreća sudionika. Znanstveno je dokazano kako boravak u prirodi smanjuje stres, umiruje te poboljšava naše psihičko i fizičko zdravlje. Sudionici su se veoma zbližili i svaki dan se međusobno uveseljavali, dijelili svoja životna iskustva i zajedno izvršavali sve zadane aktivnosti. Svaki dan je započinjao motivacijom i nestrpljivošću za otkriti koja aktivnost slijedi, a završavao je smijehom, pjesmom, gitarom te novim iskustvima i prijateljstvima" (Pozitivaadmin, 2021).

"Svi su se složili kako boravak u prirodi pozitivno djeluje na svakog od nas; na trenutak zaboravimo probleme i otvorimo prostor za nove ideje i relaksaciju. Svakome od nas je potrebno pobjeći na trenutak od realnosti i brige, stati na trenutak i biti zahvalan na svemu."

"Kroz radionice sudionici su učili o orijentaciji i snalaženju u prirodi samostalno/pomoću karte i kompasa" (Pozitivaadmin, 2021).

"Sve u svemu, tijekom razmjene mladih u projektu "Happiness of Nature", mladi sudionici imali su šansu da se razvijaju na osobnoj, socijalnoj i profesionalnoj razini; promijene poglede na svijet i vide ga kao otvorenije i uzbudljivije mjesto s prekrasnim ljudima i njihovom vezom s prirodom i okolišem. Nakon ovog projekta, pojedinci sebe vide kao motiviranije, solidarnije i aktivnije osobe u europskoj zajednici" (Eko Greece, 2021).

“Hvala Vam, tim iz Pozitive Samobor što se omogućili da se ovaj projekt ostvari i što ste ponudili sudionicima nevjerojatno obrazovno iskustvo i mnogo prekrasnih uspomena” (Eko Greece, 2021).

SIH - Savez izviđača Hrvatske

Savez izviđača Hrvatske nacionalna je izviđačka organizacija i najveća organizacija za izvaninstitucionalni odgoj i obrazovanje djece i mladih u Hrvatskoj. Savez je baštinik 110-godišnje tradicije Izviđačkog pokreta u Hrvatskoj. Cilj djelovanja Saveza izviđača Hrvatske je okupljanje i pomaganje djelatnosti udruga, glede razvoja punih tjelesnih, umnih, duhovnih, društvenih i osjećajnih potencijala mladih ljudi, u skladu sa svrhom djelovanja Izviđačkog pokreta. SIH je član krovnih organizacija: Mreža mladih Hrvatske i Hrvatska zajednica tehničke kulture Savez izviđača Hrvatske član je Svjetske organizacije Izviđačkog pokreta (World Organization of the Scout Movement), jedna od najpoznatijih i najbrojnijih međunarodnih organizacija, s konzultativnim statusom u Ekonomsko-socijalnom vijeću Ujedinjenih naroda te u partnerstvu s mnogim agencijama (UNICEF, UNESCO, UNDP...). Unutar Europske regije Svjetske organizacije skautskog pokreta razvijeni su kontakti s Europskom komisijom, Europskim parlamentom i Vijećem Europe, ali i mnogim međunarodnim udrugama, kao što je Europski forum mladih (SIH, n.d.).

“10. smotra SIH-a - 10 izviđačkih čuda”

Termin održavanja (trajanje):	24. 7. 2017. - 2. 8. 2017.
-------------------------------	----------------------------

Opis projekta:	Smotra Saveza izviđača Hrvatske okuplja sve izviđače na području Hrvatske i ostalih zemalja koje žele sudjelovati. Smotra se održava svake 4 godine, a organiziraju ju volonteri Saveza. Mjesto održavanja 10. smotre bilo je Kamanje. Grupe izviđača na šumovitim i ostalim prirodnim područjima od prirodnog materijala grade svoje kampove u kojima žive u periodu održavanja aktivnosti. Spava se u šatorima, kuhinje i ostali objekti rade se na otvorenom. Sudionici smotre održavaju i pohađaju radionice na razini SIH-a i svoje vlastite unutar svojih kampova, osim toga veliki je naglasak na druženju i upoznavanju te povezivanju s prirodom. Tema 10. smotre SIH-a bila je 10 izviđačkih čuda.
Ciljevi projekta:	Ciljevi projekta su: doprinijeti razvoju samopouzdanja i kreativnosti kod djece i mladih te poticati razmjenu iskustava i poštivanje različitosti, unaprijediti timski rad kroz međusobnu suradnju i upoznavanje ljudi, krajeva i običaja te omogućiti stjecanje znanja te razvijanje sposobnosti i vještina potrebnih za život u prirodi i njezino očuvanje.

Aktivnosti koje se provode (korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

Program i aktivnosti prilagođeni su uzrastima: 1. - 4. razred osnovne škole, 5. - 8. razred, srednja škola i odrasli od 18 godina na dalje.

Za niže razrede osnovne škole program je složen na način: “Na prostoru 10. Smotre SIH-a nalazit će se veliki viteški logor izviđačkih udruga gdje će drevni običaji ponovno zaživjeti. Želiš saznati kako se bori vitez ili koliko brzo bježi vještica? Dođi i zaviri u povijest drevnog grada Ozlja i sigurno ćeš pronaći nekoliko odgovora. Kamanje i okolica vrvjet će vitezovima i vješticama, vilama i divovima, a duh Srednjeg vijeka moći će se vidjeti, čuti, osjetiti i namirisati.

Moći ćeš pomoći Regoču i Kosjenki spasiti selo i čak sudjelovati u viteškom turniru i tako pokazati svoju snagu. Saznat ćeš ponešto o omiljenim igrama vještica i moći ćeš plesati s vilama. Odluka je samo na tebi” (Zdenko, n.d.).

Djeca viših razreda i srednjoškolci okušat će se u aktivnostima: pionirstvo (izrada patenata opće namjene), prva pomoć, topografija i orijentacija (osnove), geo cache, prehrana u prirodi, prepoznavanje biljaka, preživljavanje (izrada zaklona), igre izviđanja i traganja, aktivnosti na vodi (izrada splavi, plivanje), astronomija (promatranje noćnog neba teleskopom)” (Zdenko, n.d.).

Osim navedenih aktivnosti, tu su i natjecanja u izviđačkim disciplinama, sportske aktivnosti, druženje i zabava.

Evaluacija projekta i iskustva sudionika (analiza iskustva i korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

“Djeca i mladi u devet dana u prirodnom okruženju uz smještaj pod šatorima sudjelovali su u nizu aktivnosti u prirodi, usvojili nova znanja i vještine za život u prirodi, ali i učili o timskom radu, o interkulturalnoj suradnji i različitostima” (euroart, 2017).

“U organizaciju smotre uloženo je puno volonterskog rada i truda kako naših volontera tako i naših domaćina iz općine Kamanje. Od same pripreme terena na kojima ste proveli ovih predivnih 10 dana do osmišljavanja programa i radionica koje su vam uveseljavale dnevni raspored” (Karlović, 2017).

Informo je nevladina i neprofitna udruga koja djeluje s ciljem teritorijalnog, profesionalnog, poslovnog i osobnog razvoja kroz educiranje i informiranje građana. Putem različitih projekata organizira mnogobrojne programe izvaninstitucionalnog obrazovanja i osposobljavanja. U svom radu Informo poseban naglasak stavlja na marginalizirane skupine, nezaposlene mlade osobe, nezaposlene majke, manjine, osobe s invaliditetom, starije osobe te civilne aktere iz javnog i privatnog sektora, te na taj način jača gospodarstvo i njegov razvoj. Od svog osnutka 2004. godine, udruga Informo stekla je vrijedno iskustvo u organiziranju i izvođenju raznih treninga i radionica te pružila izniman doprinos razvoju i internacionalizaciji lokalnih, regionalnih i nacionalnih projekata kroz sudjelovanje u europskim i međunarodnim partnerstvima. Informo ima dugogodišnje iskustvo implementacije programa profesionalnog usavršavanja u ulozi nacionalne kontakt točke organizacije European Projects Association sa sjedištem u Bruxellesu (Belgija). EPA je nevladina i neprofitna organizacija usmjerena na istraživanje i razvoj, inovacije i internacionalizaciju. Kao Nacionalna kontakt točka EPA-e, Informo promiče ciljeve, ponašanja i vrijednosti u skladu s metodologijom EPA-e, na profesionalan način predstavlja EPA-u s kojom zajedno surađuje u pronalasku rješenja, razvoju lokalne zajednice te EU projekata. Također, Informo je bila jedna od tri lokalne kontaktne točke programa Erasmus + za mlade poduzetnike te je provela projekt “YEIM” (2017-2019) i projekt EYE Global. Među vodećim je organizacijama koje su u Republici Hrvatskoj akreditirane za primanje, slanje i koordiniranje volontera putem Europske volonterske službe. Unutar 14 godina djelovanja više od 150 mladih entuzijasta iz cijele Europe je provelo između 2 i 24 mjeseca u našem poduzetničkom inkubatoru smještenom u gradu Vodnjanu. Prateći rad vrhunskih nacionalnih i europskih stručnjaka, heterogeni i multidisciplinarni tim udruge razvio je mnogobrojne projekte. Sudjelovanje u bilateralnim i multilateralnim partnerstvima Udruzi je omogućilo priliku za korištenje lokalnih postignuća na globalnoj razini. Na nacionalnoj razini, projekti Udruge su financirani od strane gradova Buje-Buie i Vodnjan-Dignano, zatim Istarske županije, Ministarstva znanosti i obrazovanja i Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Na međunarodnoj razini, projekti udruge su podržani od strane Svjetske banke i Europske komisije kroz različite programe poput pretpristupnih programa prekogranične suradnje, Interreg IV, Intelligent Energy Europe, Europa za građane, COSME i Erasmus+ programa (informo.hr, n.d.).

Projekt „YEIM“

Termin održavanja (trajanje):	1.2. 2017. - 31. 1. 2019.
Opis projekta:	“Projekt “YEIM” osmišljen je u svrhu promicanja europskog poduzetništva, posebice u ICT sektoru (male i srednje tvrtke koji su davatelji informatičkih usluga i proizvoda za druge male i srednje tvrtke). Projekt “YEIM” namijenjen je svim poduzetnicima, ali posebna pozornost posvećuje se promicanju poduzetništva žena u ovom sektoru, pomažući novim i već konsolidiranim poduzetnicima da obogate svoje znanje i radno iskustvo putem međunarodnih aktivnosti mobilnosti i umrežavanja. Ovaj projekt kroz program međunarodne razmjene (Erasmus + za mlade poduzetnike) pruža priliku novim poduzetnicima da uče od iskusnih i uspješnih poduzetnika u njihovom sektoru u zemljama sudionicima programa. Novi poduzetnici usvajaju i razmjenjuju znanja i poslovne ideje s iskusnim poduzetnikom kod kojeg borave i s kojim surađuju u razdoblju od jednog mjeseca do šest mjeseci, a boravak im je jednim dijelom financiran od strane Europske komisije. U sklopu projekta, Udruga Informo sudjelovat će u stvaranju 12 odnosa s uspješnim poduzetnicima, te 22 odnosa s novim poduzetnicima. Krajnji cilj je ojačati poduzetništvo, internacionalizaciju i konkurentnost malih i srednjih poduzeća” (informo.hr, n.d.).

Ciljevi projekta:	Ciljevi projekta “YEIM” su promovirati mladim poduzetnicima dostupnost programa Erasmus za mlade poduzetnike, poticati suradnju i razmjenu među mladim poduzetnicima, s naglaskom na ICT sektor, unaprijediti međugeneracijsku solidarnost kroz razmjenu znanja između iskusnijih i mladih poduzetnika, promovirati visokokvalitetne aktivnosti za nove poduzetnike i obuke mentorstva za iskusne poduzetnike, omogućiti cjelokupni paket kvalitetnog educiranja za mlade poduzetnike, poticati mala i srednja poduzeća i mlade poduzetnike na inovacije i iskorištavanje svih mogućnosti tržišta EU i poticati žensko poduzetništvo u ICT sektoru.
-------------------	--

Aktivnosti koje se provode (korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

U projektu se provode aktivnosti razvoja inicijalnih sadržaja treninga za mlade poduzetnike prije njihovog polaska na razmjenu i to putem E Learning platforme YEIM, aktivnosti razvoja platforme YEIM s posebnim alatima za mlade poduzetnike ali i one iskusne kako bi se povećale njihove poduzetničke sposobnosti, aktivnosti razvijanja edukacijskog programa namijenjenog iskusnim poduzetnicima kako bi što uspješnije mentorirali, razmjena iskustava između mladih i iskusnih poduzetnika kroz YEIM platformu, internu komunikaciju, preko foruma, povećanje pristupa tržištu i identifikacije potencijalnih partnera i umrežavanje na svim razinama

Evaluacija projekta i iskustva sudionika (analiza iskustva i korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

Neka iskustva i preporuke za sudjelovanje u projektima “YEIM-a” su prikazane kroz video zapise na YouTube kanalu.

“Imat ćete koristi od tuđih iskustava i znanja o malim i srednjim poduzećima iz drugih zemalja, pristup tržištima, međunarodnu suradnju i mogućnost kooperacije s drugim partnerima” (www.yeimplatform.eu, n.d.).

“Možete otkriti nova tržišta i upoznati se s različitim načinima poslovanja” (www.yeimplatform.eu, n.d.).

“Ovo je jedan program razmjene koji nudi konsolidiranim poduzetnicima priliku da podrže i mentoriraju nove poduzetnike iz drugih zemalja” (www.yeimplatform.eu, n.d.).

Udruga Alfa Albona

Udruga za mlade ALFA ALBONA nevladina je neprofitna i nestranačka udruga mladih, osnovana s ciljem promicanja interesa i aktivnosti mladih. Svrha udruge je poticanje angažiranja mladih u aktivnom rješavanju vlastitih potreba kao i potreba zajednice. Udruga stvara trajnu platformu za razvijanje komunikacije među mladima radi promicanja njihovih interesa i ukazivanja na specifične probleme s kojima se ovaj dio populacije susreće. Krajnji je cilj potaknuti proaktivnost mladih, te im pomoći pri integraciji u sve društvene sfere do

postizanja njihove trajne društveno-ekonomske samostalnosti. Udruga je osnovana 2011. godine, a trenutno broji 9 članova (Alfa Albona, n.d.).

Projekt "Stand up for your rights"

Termin održavanja (trajanje):	16. 3. 2020. - 26. 3. 2020.
Opis projekta:	Projekt "Stand up for your rights" je razmjena mladih ljudi iz sedam zemalja: Slovačke, Mađarske, Poljske, Italije, Latvije, Španjolske i Hrvatske. Projekt se održao u Labinu u kampu Tunarica. Sudionici su na interaktivan način učili ponešto o ljudskim pravima i temama kao što su rodna (ne)jednakost, diskriminacija, inkluzivnost, aktivno građanstvo, stereotipi i slično. "Cilj ovog projekta je omogućiti mladima da se informiraju o svojim mogućnostima i pravima, potaknuti njihov osobni rast i razvoj te pridonijeti njihovim vještinama kojima će postati aktivni građani koji će ustati protiv diskriminacije među mladima omogućujući njihovu inkluzivnost" (Alfa Albona, n.d.).
Aktivnosti koje se provode (korelacija s razvojem generičkih kompetencija): Aktivnosti koje su se odvijale uglavnom su se odnosile na teorijske i praktične radionice na temu ljudskih prava, rasprave i dnevne evaluacije. "Dani su bili ispunjeni raznim teorijskim i praktičnim radionicama, raspravama i dnevnim evaluacijama" (Probiz , n.d.). Evaluacija projekta i iskustva sudionika (analiza iskustva i korelacija s razvojem generičkih kompetencija): "U Tunarici sam se odlično zabavio s mladima iz Hrvatske i drugih europskih zemalja te sam imao priliku uživati u čarima Istre deset dana pa me je to iskustvo potaknulo na sudjelovanje na barem još jednoj razmjeni prije početka prve akademske godine. Uz Tunaricu me vežu razne životne uspomene, avanture i međunarodna prijateljstva pa, zato, definitivno mogu reći kako bih ponovio iskustvo razmjene...Osim dijela neformalnog učenja, imali smo slobodno vrijeme koje smo koristili za posjet plaži, druženje, popodnevnu fjaku, obilazak Labina i uživanje" (Probiz, n.d.).	

Udruga Prizma

Prizma je zajednica kreativaca povezanih zajedničkim snovima o novom svijetu u čijim su temeljima mir, nadahnuće i kreativnost. Vjeruju kako je individualni razvoj kreativnosti prvi korak u ostvarenju punog osobnog potencijala. Umjetnost, znanost i moral susreću se u središtu ljudske svijesti i vode njenu evoluciju, stoga je udruga posvećena poticanju cjelovitog pristupa životu. “Stvaramo mogućnosti, aktivno sudjelujemo u donošenju promjena, podržavamo inovacije te potičemo dijalog različitih mišljenja. Istražujući tradiciju negujemo baštinu, a otkrivajući nove načine izražavanja doprinosimo pozitivnim osobnim i društvenim promjenama.” Udruga potiče volontiranje, samoorganizaciju i kvalitetno provođenje slobodnog vremena mladih kroz pružanje osnovnih prostornih i materijalnih uvjeta za mlade. Također, provodi edukacije za osobe koje rade s mladima u području međureligijskog i interkulturnog dijaloga, medijske i digitalne pismenosti te prevencije radikalizacije mladih. Osim toga, udruga Prizma aktivno doprinosi uključivanju mladih, posebice onih iz ruralnih sredina, u demokratske procese donošenja odluka koje se tiču mladih. Udruga se bavi i društvenim poduzetništvom, kulturom i umjetnošću (Udruga Prizma, n.d.).

Projekt “New Horizons”

Termin održavanja (trajanje):	31. 07. 2020. - 29. 12. 2020.
Opis projekta:	Projekt “New Horizons” trajao je više mjeseci, a održalo se nekoliko većih aktivnosti. Tema projekta je promicanje socijalne uključenosti kroz afirmaciju različitosti.

Ciljevi projekta:	Ciljevi projekta “New Horizons” su: podignuti razine znanja i praktičnih vještina osoba koje rade s mladima u području međureligijskog i međukulturalnog dijaloga, educirati osobe koje rade s mladima o promicanju Europskih vrijednosti kod mladih koji su suočeni sa kulturnim ili društvenim preprekama te razmjena iskustava partnerskih organizacija o promociji aktivnog građanstva i promicanju društvene uključenosti kod mladih koji su suočeni sa kulturnim ili društvenim preprekama.
-------------------	---

Aktivnosti koje se provode (korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

Aktivnosti koje su se provodile na projektu su u okviru treninga mobilnosti s ciljem međunarodne razmjene iskustava i unapređenja rada s mladima koji nailaze na društvene i kulturalne prepreke.

Evaluacija projekta i iskustva sudionika (analiza iskustva i korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

Na društvenoj mreži Facebook, javno je objavljeno nekoliko kratkih odgovora na pitanja kreatora projekta i iskustva sudionika koji su sudjelovali u projektu "New Horizons".

"Želim preuzeti sve što sam ovdje naučila i poučavati mlade ljude. Želim motivirati mlade i pomoći im kako god mogu. Na socijalnoj razini, potaknuti ih da rade više za društvo." (I1)

Što je ključno za dijalog?

"Važno je imati reprezentativne ljude za svaku temu, na taj način možeš dotaknuti bit i stvarnost svakog dijaloga i procesa razmjene." (I2)

Kako povećati društvenu uključenost mladih?

"Socijalna inkluzija može se stvoriti jedino razumijevanjem iskustva mladih i njihove priče, pronalaženjem zajedničkih vrijednosti, imajući volju da budeš otvorenog uma u svrhu stvaranja boljeg društva i prenošenjem i usvajanjem novih vještina." (I3)

Što bi savjetovao ljudima koji ulaze u dijalog?

"Zaboravi slušati kako bi odgovorio, nauči slušati da razumiješ." (I4)

Što trebaju osobe koje rade s mladima činiti kako bi povećali društvenu uključenost mladih?

"Mislim da je važno upoznati mlade ljude, otkriti njihove talente i prepreke u mladosti. Mi kao pojedinci koji rade s mladima trebamo biti otvorenog uma i otvoreni za nove ideje. Upoznavanjem kultura, možemo se bolje povezati s mladima i njihovim problemima." (I5)

"Sudjelovanje mladih ključni je uvjet za osiguranje i promicanje veće razine socijalne uključenosti mladih. Iz tog je razloga bitno podići svijest i znanje o aktivnostima koje na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini provode organizacije civilnog društva ciljajući na mlade ljude. Povećanjem dostupnosti programa kao što je Erasmus+, dopuštajući razmjenu stajališta i potreba različitih mladih, organizacije mladih mogu olakšati uključivanje ovih skupina i doprinijeti stvaranju boljeg svijeta" (16) (www.facebook.com, 2020).

Udruga Carpe diem - udruga za poticanje i razvoj kreativnih i socijalnih potencijala djece, mladih i odraslih

Udruga Carpe diem osnovana je 2005. godine u Karlovcu s ciljem unapređenja kvalitete života, doprinosu opće dobrobiti zajednice te poticanja i razvoja kreativnih i socijalnih potencijala djece, mladih i odraslih. Kroz aktivnu ulogu u zajednici potiče pozitivne društvene promjene koristeći zajedničke vrijednosti kao što su timski rad, profesionalnost i jednake mogućnosti. Carpe Diem izgrađuje održivo društvo kroz neformalno obrazovanje, jačanje ljudskih resursa, razvoj kapaciteta zajednice njegujući toleranciju i pravednost. Vrijednosti organizacije su timski rad, zajedništvo i umreženost; stručnost, odgovornost i učinkovitost u radu; socijalna uključenost; aktivno građanstvo; partnerstvo i suradnja; cjeloživotno učenje; inovativnost i održivost. Područja djelovanja udruge su: politike za mlade; neformalno obrazovanje; međunarodna suradnja; demokratska politička kultura; ljudska prava; kultura i umjetnost; socijalna djelatnost i zaštita zdravlja; socijalno poduzetništvo.

Projekt "Hero"

Termin održavanja (trajanje):	3. 8. 2019. - 10. 8. 2019.
-------------------------------	----------------------------

Opis projekta:	Projekt se održava u Karlovcu, a sudjeluju po dva sudionika iz 15 partnerskih zemalja, stariji od 18 godina. “Projekt “HERO” temelji se na razvoju sadržaja i kompetencija vezanih za područje ljudskih prava s posebnim naglaskom na rad s mladima. Kroz intenzivan rad želimo unaprijediti ključne kompetencije mladih lidera i osoba koje rade s mladima te im predstaviti alate i resurse znanja u području ljudskih prava. Također ih želimo potaknuti na aktivno zalaganje za zaštitu ljudskih prava u svojoj lokalnoj zajednici i podići svijest o kulturnim razlikama u području ljudskih prava kroz neformalno obrazovanje, umrežavanje i interkulturalni dijalog” (Carpe diem, n.d.).
Ciljevi projekta:	Ciljevi ovog projekta su: podići svijest o pitanjima ljudskih prava u profesionalnom i svakodnevnom životu i njihovoj zaštiti, razmjenjivati dobre prakse u radu s mladima u području ljudskih prava i razvijati znanje, vještine i sposobnosti s ciljem promicanja učenja o i učenja za ljudska prava.

Aktivnosti koje se provode (korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

Projekt “Hero” ima jednu veliku aktivnost unutar koje se izvode razne radionice i edukacije, a odnose se na trening mladih ljudi koji rade sa mladima na način da ih potiču na aktivizam i poučavaju o ljudskim pravima, njihovu kršenju i zagovaranju. Radionice su organizirane na način da mladi što više komuniciraju i razmjenjuju iskustva. Osim radionica, projekt uključuje i mnogo zanimljivih i zabavnih igri. Na platformi YouTube objavljen je video u kojem je slikovito prikazano što se radilo na projektu. Prikazane su radionice u kojima pojedinci izmjenjuju mjesta, povezuju se i upoznaju, u različitim timova izrađuju tematske plakate o temama kao što su kompetencije, ljudska prava, kršenje prava, i sl., prikazuju nove ideje, debatiraju, koriste metodu kazališta potlačenih itd.

Evaluacija projekta i iskustva sudionika (analiza iskustva i korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

Kreatori projekta postavili su nekoliko pitanja pojedinim sudionicima, odgovori su objavljeni javno na društvenoj mreži Facebook u obliku slika.

“Što si naučio tijekom ovog treninga? Kako ćeš koristiti to znanje u budućnosti?

Shvatio sam da svijet neće biti dobro mjesto, sve dok ne postoji aktivizma. Svi bi trebali znati za ovakve prilike, ovdje se povezuju različite kulture, rase i nacionalnosti. (I1)

Naučila sam nove edukacijske igre koje ću moći koristiti u radionicama s drugima iz svoje organizacije. (I2)

Tema ljudskih prava za mene nije nova, ali i dalje imam puno toga za naučiti. Europa koristi alate kao što su neformalno obrazovanje i mobilnost da bi podigla svijest kod mladih ljudi o kršenju ljudskih prava u Europi. Potrebno nam je više aktivnosti na tu temu jer svi mi trebamo znati više o kršenju ljudskih prava. Važno je razgovarati o kršenju ljudskih prava kako bismo mogli razlikovati dobro i loše. (I3)

Naučila sam da, nažalost, nepravda još uvijek postoji. Trebamo ohrabriti mlade ljude da više razgovaraju o tome. (I4)

Naučio sam kako ohrabriti ljude da se bore za svoja prava. Pokušat ću motivirati mlade ljude da postanu svjesni svojih prava i osnažiti ih s vještinom koja će im biti korisna u svakodnevnom životu - asertivnost. (15)” (www.facebook.com, 2019).

“Objasni nam kako ti se čini Erasmus+ program?

To je jako dobar program, otvara prostor za veću povezanost pojedinaca različitih nacionalnosti i razmjenu različitih perspektiva. Europa radio odličnu stvar jer sluša glas mladih ljudi i stvara programe za njih. (11)

Mislim da je Erasmus + najbolje što mi se dogodilo. Ono mijenja živote! Dalo mi je priliku da putujem sama prvi puta u životu. (12)

To je stvarno cool program dostupan svim državama u Europi. Daje ti priliku da se družiš s ljudima tvojih godina i da upoznaješ različite kulture na jednom mjestu. (13)

Iskreno mislim da je ovo najbolja stvar koja se dogodila Europi. Bez obzira odakle dolaziš, imaš toliko prilika i tema za istraživanje i sigurno ćeš pronaći nešto što te zanima. Možeš putovati po Europi, upoznavati nove ljude, vidjeti kakav je život u drugim zemljama, usporediti svoju zemlju sa drugima i napraviti promjenu u lokalnoj zajednici. (14)

Iznenaden sam koliko je raširena ova praksa mobilnosti. Do ovog trenutka, nisam imao iskustva s toliko ljudi iz drugih zemalja. Tema kojom se bavimo je ozbiljna i ozbiljno joj se pristupa. Ovaj trening napravljen je vrlo profesionalno. Imamo alate, literaturu, bilo je planirano od početka do kraja. Vrlo jedinstveno iskustvo. Zahtjevno, ali nagrađujuće” (15) (www.facebook.com, 2019).

Udruga EU Korak - Udruga za razvoj civilnog društva

EU korak osnovana je 2013. u Rijeci s ciljem pružanja potpore organizacijama slovenske nacionalne manjine pri osmišljavanju, prijavi i izvođenju projekata financiranih iz nacionalnih i europskih natječaja, informiranja o aktualnim natjecajima te povezivanja partnera iz obiju zemalja. EU korak se u svom radu uključuje u projekte koji imaju za cilj

razvoj civilnog društva, s naglaskom na projekte usmjerene na mlade (www.facebook.com, n.d.).

Projekt “Culture crash: celebrate diversity”

Termin održavanja (trajanje):	2. 9. 2019. - 11. 9. 2019.
Opis projekta:	“Culture crash: celebrate diversity” je projekt za podizanje svijesti o manjinama i rušenje stereotipa. Sudjelovalo je 36 mladih ljudi iz 6 zemalja: Hrvatska, Slovenija, Grčka, Litva, Rumunjska i Italija. Projekt se održao u Pomurju u Sloveniji.
Ciljevi projekta:	Ciljevi projekta “Culture crash: celebrate diversity” su upoznavanje sa manjinama koje žive na područjima partnerskih zemalja, upoznavanje s kulturom, navikama i tradicijama partnerskih zemalja, upoznavanje s različitim kulturama kroz praktične primjere, razvijanje osobne kompetencije sudionika, podizanje svijesti o važnosti raznolikosti kultura, poticanje mladih Europljana da sudjeluju više u sličnim projektima kroz društvene mreže, širenje tolerancije prema manjinama i mladima s manjim mogućnostima i prilikama, upoznavanje s ljudskim pravima, razvijanje vještine timskog rada te umrežavanje i jačanje partnerstva.

Aktivnosti koje se provode (korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

Navedene aktivnosti koje su se provodile tokom ovog projekta su: ledolomci, igre uloga, interaktivne i kreativne radionice, radionice na otvorenom, diskusije, lokalne posjete, evaluacije, okupljanja i druženja. Predstavnici svake zemlje održali su prezentaciju o svojoj zemlji i kako sustav manjina kod njih funkcionira. Sudionici projekta posjetili su neka mjesta u Sloveniji u kojima su im domaćini održali prezentacije. Sudionici su održali kreativne, sportske i kulinarske radionice s djecom u centru zajednice. Također, sudionici su učili o povijesti lokalnih mjesta u blizini, a ostalim sudionicima predstavili su svoju kulturu, tradiciju i tradicionalna jela i pića.

Evaluacija projekta i iskustva sudionika (analiza iskustva i korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

Tim (Slovenia). „Mislim da je ovaj projekt bio vrlo inspirativan i naučio sam mnogo toga novog o manjinama u Sloveniji i drugim zemljama. Preporučio bih pojedincima mojih godina da sudjeluju u projektima ovog tipa, pogotovo ako im je prvi puta jer će upoznati nove ljude, kulture i možda stvoriti prijateljstva za cijeli život“ (www.ris-dr.si, n.d.).

Dafni (Greece): „Mislim da mi je ovo najbolje iskustvu u životu. Dobio sam priliku da naučim o Romima u Sloveniji i da usporedim njihove uvjete živa sa onima u svojoj zemlji. Aktivnosti koje smo provodili s djecom inspirirale su me da budem bolja osoba i da razumijem da naše podrijetlo nije tako bitno, na kraju krajeva svi smo isti ljudi s istim pravima i potrebama” (www.ris-dr.si, n.d.).

NUM - Nezavisna udruga mladih

Nezavisna udruga mladih je nevladina neprofitna organizacija koju su osnovali mladi, koju samostalno vode mladi te koja radi s mladima i za mlade. Udruga je aktivna od 2002. godine kada je određena skupina mladih ljudi uočila problem nepostojanja dovoljne količine aktivnosti za mlade, kao ni inicijative i/ili programa za mlade na čitavom lepoglavskom području. Udruga se vodi vrijednostima transparentnosti, timskog rada, zajedništva,

aktivizma, uključenosti i ravnopravnosti te - onog najbitnijeg – slušanja (NUM - Nezavisna udruga mladih Lepoglava, n.d.).

Projekt “Learn from the past, build the future!”

Termin održavanja (trajanje):	11. 3. 2020. - 19. 3. 2020.
Opis projekta:	“Learn from the past, build the future!” je sedmodnevna razmjena mladih koja uključuje 30 ljudi iz 6 zemalja: Hrvatska, Slovenija, Španjolska, Poljska, Rumunjska i Mađarska. Tema projekta je pristupanje analiziranju komunizma i poticanje mladih na aktivizam. Projekt se održao u Šibeniku.
Ciljevi projekta:	Ciljevi projekta su: istraživanje aktivnog građanstva, poticanje demokratskog sudjelovanja mladih, podizanje svijesti za socijalna pitanja kao što je solidarnost, poštovanje i tolerancija, razvijanje vještina dijaloga, slušanja i empatija, razvoj kritičkog mišljenja i motiviranje sudionika da postanu aktivni građani

Aktivnosti koje se provode (korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

Aktivnosti koje su se provodile na projektu su debate, igre uloga, pričanje priča i razmjena ideja.

Evaluacija projekta i iskustva sudionika (analiza iskustva i korelacija s razvojem generičkih kompetencija):

Izdvojena su pitanja i odgovori triju ispitanika koji opisuju razvoj kompetencija nakon sudjelovanja i organiziranja projekta prema njihovoj samoprocjeni. U prilogu se nalazi cjelovit intervju koji su ispitanici ispunjavali samostalno.

Instrumentalne kompetencije: Jeste li prikupili neke nove informacije i stvorili neka nova znanja?

Da, puno novih informacija sam prikupio i naučio dosta novih stvari. (I1)

Da, mnogo informacija i ponešto novog znanja. (I2)

Jesam, mnogo toga sam naučila novog. (I3).

Kakve su Vaše organizacijske sposobnosti, sposobnosti upravljanja vremenom, planiranja, odlučivanja i rješavanja problema nakon što ste sudjelovali u aktivnostima programa?

Smatram da su vrlo dobre ili barem malo bolje nego ranije. (I1)

Organizacijske sposobnosti su napredovale, naučila sam kako funkcionirati u kriznim situacijama jer se projekt održavao za vrijeme početka pandemije. (I2)

Veoma dobre. (I3).

Kakve su Vaše vještine upravljanja informacijama – prikupljanje i analiza informacija iz različitih izvora nakon provedbe programa?

Te sam vještine i prije smatrao dobro razvijenima, ali vjerujem da su sada nešto bolje. (I1)

Sigurno bolje nego prije projekta. (I2)

I dalje su vrlo dobre. (I3).

U kojoj mjeri ste koristili pismenu i usmenu komunikaciju na hrvatskom i stranom jeziku?

Komunikacija je bila ključna i unaprijedio sam svoje vještine, pogotovo komunikacija na stranom jeziku. (I1)

Pismene i usmene vještine komunikacije na engleskom jeziku koristila sam više nego navedene vještine na hrvatskom jeziku. Smatram da sam znatno unaprijedila svoje vještine. (I2)

Najviše sam koristila usmenu komunikaciju na stranom jeziku i vjerujem da jesam dovoljno, zapravo jako dobro unaprijedila svoje vještine. (I3).

Interpersonalne kompetencije: Jeste li sudjelovali u aktivnostima koje iziskuju timski rad? Kako sada, nakon provedbe programa, procjenjujete svoju sposobnost rada u timu?

Jesam, uglavnom smo radili u timovima i uspješno funkcioniram u timu. (I1)

Većina aktivnosti na projektu bazirale su se na timskom radu što mi je pomoglo da unaprijedim svoje sposobnosti rada u timu. (I2)

Sudjelovala sam u svim timskim radovima, a kao i prije dobro surađujem u timskom radu, kao i sama. (I3).

Možete li procijeniti u kojoj mjeri se, ako jest, poboljšala Vaša sposobnost komuniciranja nakon sudjelovanja u programu?

Puno lakše komuniciram, s manje treme i naučio sam neke nove fraze. (I1)

Moje komunikacijske vještine su se puno poboljšale. (I2)

Otvorenija sam i komunikativnija, možda čak i veselija. (I3).

U odnosu na Vašu procjenu prije provedbe programa, kako biste sada procijenili svoju komunikacijsku kompetenciju? Biste li mogli reći da ste otvoreniji, da lakše komunicirate i sl.?

Da, definitivno lakše komuniciram. (I1)

Smatram da projekt doprinosi razvoju mojih komunikacijskih kompetencija i da lakše komuniciram na stranom, ali i na hrvatskom jeziku. (I2)

Oduvijek sam otvorena i lako komuniciram. Imam dosta razvijenu komunikacijsku kompetenciju, no vjerujem da sam ju unaprijedila i ovim projektom. (I3).

Možete li procijeniti u kojoj mjeri Vam je sada, nakon provedbe programa, ako jest, lakše sklapati prijateljstva?

Uglavnom je isto. (I1)

Sigurno je lakše, svaka aktivnost, projekt pomaže nam da se više opustimo i lakše sklopimo nova prijateljstva. (I2)

Možda malo lakše, ali uglavnom je isto kao i prije. (I3).

Što mislite, jeste li nakon sudjelovanja u aktivnostima programa snalažljiviji i spremniji prilagoditi se novim i nepoznatim situacijama?

Možda malo snalažljiviji. (I1)

Mislim da jesam, da. (I2)

Lako se prilagođavam, a sad možda i lakše. (I3).

Jeste li sudjelovali u aktivnostima koje su od Vas tražile toleranciju, uvažavanje i smatrate li da ste sada tolerantniji?

Smatram da sam i prije bio tolerantan. (I1)

Sigurno sam tolerantnija i više se posvećujem slušanju drugih. (I2)

Smatram da sam i prije bila tolerantna, tako da se to nije promijenilo. (I3).

Jeste li razvili vještine davanja kritike sudjelovanjem u aktivnostima programa?

Nisam davao kritike pa i nisam razvio tu vještinu. (I1)

U malo manjoj mjeri, ali da. (I2)

Jesam, da. U takvim aktivnostima često analiziramo jedni druge i učimo davati konstruktivne kritike što nam je zapravo vrlo korisno. (I3).

Biste li promijenili nešto u svojim postupcima, biste li u nekim situacijama postupili drukčije vezano za aktivnosti u kojima ste sudjelovali?

Ne, mislim da sam postupio onako kako sam htio i mogao u svim aktivnostima. (I1)

Aktivnije bi se uključila u grupne rasprave. (I2)

Ne bih ništa mijenjala. (I3).

Sistemske kompetencije: Jeste li tijekom aktivnosti unaprjeđivali vještine istraživanja i prikupljanja podataka?

Da, naravno. (I1)

Jesam. (I2)

Da. (I3).

Smatrate li da ste naučili nešto više o tome kako učiti tijekom sudjelovanja u aktivnostima programa?

Pretpostavljam da jesam. (I1)

Mislim da jesam, da. (I2)

Smatram da jesam. (I3).

Možete li procijeniti jesu li Vam bile potrebne vještine rukovođenja u nekim aktivnostima, ako jesu, jeste li naučili nešto novo o tome?

U nekim situacijama su mi bile potrebne, no o tom području baš i nisam naučio nešto novo. (I1)

Naučila sam ponešto o samoj organizaciji projekta i organizaciji u kriznim situacijama, kako se boriti i nositi s otkazanim letovima, kako otpremiti ljude natrag kući u kriznim situacijama i tako dalje. (I2)

Mislim da mi nisu bile potrebne, prilično sam uvjerena da mogu napraviti sve što hoću. Možda čak sudjelovanje u udrugama doprinosi tom stavu. (I3).

Smatrate li da je sudjelovanje u ovom program utjecalo na Vašu poduzetnost i sposobnost samostalnog rada?

Da, smatram da mi je najviše pomoglo kod razvijanja samostalnosti. (I1)

Da, utjecalo je. (I2)

Da, sigurno je utjecalo, kao i na ostale kompetencije. (I3).

Jeste li, nakon ovog programa, dobili dojam da je kvaliteta važnija nego što ste mislili prije? Jeste li spremni težiti većoj kvaliteti u Vašem radu?

Kvaliteta je bitna i spreman sam težiti većoj kvaliteti u radu. (I1)

Definitivno jesam, važno je raditi na sebi i na kvaliteti onoga što radimo. (I2)

Kvaliteta je uvijek važna, spremna sam težiti većoj kvaliteti u radu i mislim da tome treba uvijek težiti, za dobrobit okoline i nas samih. (I3).

U kojoj ste mjeri motivirani da postavite sebi više ciljeve i ambicije nakon ovog programa?

Imam veliku motivaciju. (I1)

Motivirana sam nastaviti sa stjecanjem novih znanja na područjima bliskim temi projekta, ali i na nekim nevezanim temama. (I2)

Motivirana sam naravno, no mislim da u svemu treba biti samo dobar balans. (I3).

Rezultati ovog istraživanja izvide se iz analize sadržaja na internetu. Prikupljali su se podaci na internetskim stranicama udruga koje su uključene u istraživanje, na društvenim mrežama i direktno od sudionika projekata važnih za ovo istraživanje. U istraživanje je uključeno 10 udruga i isto toliko njihovih projekata (samostalnih i partnerskih). Dodirne točke svih projekata su razvijanje interkulturalne kompetencije, socijalnih vještina, timskog

rada, usvajanje novih znanja i vještina, komunikacija na stranom jeziku, jačanje samopouzdanja i suzbijanje treme, javni govor, poticanje na toleranciju i solidarnost, poticanje aktivnog građanstva i sl.

Organizacije civilnog društva koje su odabrane za potrebe ovog rada sve su provodile aktivnosti unutar projekata kojima se uvelike poticao razvoj generičkih kompetencija. Cilj udruge Lumen iz Ludbrega je poboljšati kvalitetu života mladih Ludbrežana te dovesti socijalnu inkluziju na višu razinu (Lumen, n.d.). Projekt “Food4Good” analiziran je u ovom radu, a tema je učenje i kuhanje zdrave hrane u društvu sudionika različitih nacionalnosti porijeklom iz različitih država. Sudionici su iz dana u dan učili, kuhali i isprobavali različita tradicionalna jela iz partnerskih zemalja, a na kraju se izradila knjiga recepata kao produkt ovog projekta. Kroz sudjelovanje u projektu “Food4Good”, sudionici su razvijali sve tri skupine generičkih kompetencija, instrumentalne, interpersonalne i sistemske. Organizatori aktivnosti najviše su razvijali instrumentalne kompetencije kao što su metodološke sposobnosti organiziranja okoline, dakle upravljanje vremenom, strategije odlučivanja i rješavanja problema. Isto tako, razvijali su tehničke vještine, posebno rad na računalu i lingvističke vještine u pismenoj i usmenoj komunikaciji i komunikaciji na stranom jeziku. Kompetencije koje su se razvijale kod sudionika najviše su naglašene kroz interpersonalne kompetencije. Sudionici su bili dio mnogih radionica i grupnih aktivnosti. Te su se radionice u glavnom odnosile na kuhanje i predstavljanje kuhinja različitih država, a onda i rasprave, grupni rad, dijeljenje ideja te na kraju organiziranje pisanja jelovnika i razvijanje vještine pisanja kroz krajnju izradu tog jelovnika. Na samom kraju projekta sudionici su zajedno izradili knjigu recepata koju je bilo, kao i cijelo iskustvo projekta, potrebno kvalitetno promovirati i objaviti na društvenim mrežama. Na taj način sudionici i organizatori razvijali su i treću skupinu generičkih kompetencija, sistemske. Projekt “Confluence of cultures” udruge IMPRESS (udruga za promicanje pozitivne afirmacije mladih u društvu) provodio se s ciljem interkulturalne interakcije i poticanja međusobne tolerancije. Sudionici projekta u najvećoj su mjeri razvijali interpersonalne kompetencije i sve dimenzije interkulturalnosti, i to kroz aktivnosti upoznavanja u grupi, izgradnju grupnog identiteta, zajedničko pjevanje, plesanje i druženje, aktivnosti kulturne simulacije i ostalo. Uz to, poticao se i razvoj instrumentalne kompetencije kroz upoznavanje s programom Erasmus + i Youthpass, izradu promotivnih materijala i pripremu, planiranje, organiziranje i izvedbu završne predstave. Iskustvo jednog od sudionika projekata prikazuje koliko je važna emocionalna dimenzija i

povezanost takvih projekata: “Mislim da smo sklopili veze za cijeli život, što se vidjelo u zadnjoj noći prije odlaska kada smo se samo grlili, djelovalo je nestvarno da svi moramo biti udaljeni stotine i tisuće kilometara. Bili smo kao obitelj” (Impress, n.d.). Sve su kompetencije potaknute emocijom, pa je nezaobilazno spomenuti i tu dimenziju kao važnu. Udruga POZITIVA (udruga za razvoj slobodnog društva) provela je projekt “Happiness of nature” u 2021. godini. Glavni cilj ovog projekta bilo je povezivanje s prirodom. Ovim se projektom poticala fizička aktivnost i zdravlje, osobna kompetencija u vidu samopouzdanja, samopoštovanja i samokritičnosti, ekološka dimenzija, poštivanje i pozitivan utjecaj na okoliš i prirodu općenito što je vrlo važan aspekt cjeloživotnog učenja i ekološkog napretka. Sudionici su razvijali interpersonalnu kompetenciju kroz diskusije, istraživanja, timski rad, planinarenja i sl. Osim toga poticala se svijest o zaštiti okoliša i poučavanje ostalih građana o planinarenju i prirodoznanstvu kroz zajedničke aktivnosti planinarenja na Japetić. Prema iskustvima sudionika ovakav tip projekta nije važan i poticajan samo za razvoj kompetencija već i za dobrobit fizičkog i psihičkog stanja pojedinca. “Svi su se složili kako boravak u prirodi pozitivno djeluje na svakog od nas; na trenutak zaboravimo probleme i otvorimo prostor za nove ideje i relaksaciju” (Pozitivaadmin, 2021). Savez izviđača Hrvatske (SIH) velika je krovna udruga manjih izviđačkih organizacija u cijeloj Hrvatskoj, a dio je WOSM-a (World organization of scouts movement), velike svjetske izviđačke organizacije. SIH, odnosno Odred izviđača Lepoglava dio je mog dugogodišnjeg volontiranja i rađanja ljubavi prema radu s djecom i mladima i ljubav prema životu u prirodi i s prirodom. Važno je spomenuti da izviđačke organizacije potiču ekološki razvoj i održivost, toleranciju i solidarnost, interkulturalnost, međusobnu interakciju, i vrlo mnogo vještina preživljavanja, a na kraju i emocionalni razvoj. Na 10. smotri SIH-a, volonteri i zaposlenici udruge organizirali su aktivnosti prilagođene svim uzrastima. Najmlađi su učili o povijesti i legendama kroz igre, druženje i zabavu u prirodi. Djeca su razvijala razne vještine i usvajala znanja, ali najveći je naglasak bio na interpersonalnoj kompetenciji, odnosno razvijanju socijalnih vještina, bez mobitela i društvenih mreža. Malo starija djeca i srednjoškolci okušavali su se u raznim disciplinama, aktivnostima i natjecanjima. Sve su aktivnosti u korelaciji sa razvojem generičkih kompetencija, dakle, razumijevanje i baratanje idejama, organiziranje okoline, upravljanje vremenom, rješavanje problema, uporaba tehničkih uređaja (pronalazak geografskih točaka u prirodi), komunikacija na stranom jeziku i materinjem (usmena izlaganja ideja, vođenje i sudjelovanje na radionicama, druženje i rad s izviđačima iz drugih država), razvoj interkulturalne kompetencije, tolerancija, razumijevanje i prihvatanje drugih kultura i tradicija itd. Na kraju, odrasli volonteri i zaposlenici svoje su vještine organiziranja,

planiranja, sposobnosti razumijevanja, razmišljanja i posjedovanja znanja koje omogućavaju sagledavanje sustava te međuodnosa njihovih sastavnica uvelike unapređivali kao što naglašava i administrativna tajnica ureda SIH-a: “U organizaciju smotre uloženo je puno volonterskog rada i truda kako naših volontera tako i naših domaćina iz općine Kamanje. Od same pripreme terena na kojima ste proveli ovih predivnih 10 dana do osmišljavanja programa i radionica koje su vam uveseljavale dnevni raspored” (Karlović, 2017). Projekt “YEIM” udruge INFORMO bavi se tematikom europskog poduzetništva s naglaskom na ICT sektor. Njihove se aktivnosti najviše odnose na razvoj instrumentalnih kompetencija i to kognitivne sposobnosti, tehničke vještine i lingvističke vještine. Osim toga važan je i razvoj samokritičnosti i samoprocjene sudionika. Radi se o aktivnostima koje obuhvaćaju veći opus poduzetničkog znanja. Potiče se razmjena mladih preko platforme “Yeim” radi razmjene ideja i iskustva koje onda doprinose razvoju ostalih kompetencija. Sudionici i kreatori projekta potiču mlade poduzetnike da se priključe ovakvim projektima radi razmjene iskustva, novih poznanstva i stvaranja veza za suradnju u svijetu poduzetništva. Projekt je isplaniran da kroz neformalno učenje, radionice, razgovore i informiranje o novostima u svijetu poduzetništva omogući mladima što otvoreniji prostor za napredovanje i uspjeh u poduzetničkim pothvatima. “Stand up for your rights”, projekt udruge Alfa Albona, razmjena je mladih koji uče o ljudskim pravima, rodnoj (ne) jednakosti, inkluzivnosti, diskriminaciji, aktivizmu i sl. Aktivnosti koje su se provodile bile su uglavnom radionice s tematikom ljudskih prava, ponajviše se razvijala interkulturalna kompetencija, međusobna tolerancija i interpersonalna kompetencija kroz aktivnosti grupnih radionica, druženje, razmjenu iskustva, poticanje na razmjene mladih, razgovor o novim i postojećim idejama, upoznavanje ljudi iz različitih dijelova svijeta te učenje o drugim kulturama. Udruga Prizma organizirala je projekt “New Horizons” u 2020. godini. U okviru projekta provodio se trening za unapređenje rada s mladima unutar čega je najveći naglasak na instrumentalnim kompetencijama, pogotovo kod organizacije projekta. Sudionici projekta motivirani su za prenošenje usvojenih znanja i vještina u daljnjem radu s mladima. “Želim preuzeti sve što sam ovdje naučila i poučavati mlade ljude. Želim motivirati mlade i pomoći im kako god mogu. Na socijalnoj razini, potaknuti ih da rade više za društvo” (www.facebook.com, 2020). Također, sudionici ističu da je “sudjelovanje mladih ključni je uvjet za osiguranje i promicanje veće razine socijalne uključenosti mladih. Iz tog je razloga bitno podići svijest i znanje o aktivnostima koje na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini provode organizacije civilnog društva ciljajući na mlade ljude” (www.facebook.com, 2020). Udruga Carpe Diem osnovana je s ciljem unapređenja kvalitete života pa je iz toga proizašao projekt “Hero”. Projekt je služio kao

svojevrnsni trening mladih lidera, odnosno pojedinaca koji rade s mladima da što više unaprijede svoje kompetencije za rad s mladima. Kroz edukativne radionice, razmjenu iskustva i prikazivanje pozitivnih primjera prakse nastojalo se poticati sudionike da unaprijede kvalitetu svojih znanja, vještina i sposobnosti. Osim toga, razvijale su se socijalne vještine, vještine komuniciranja i komuniciranja na stranom jeziku kroz međusobne razgovore i rasprave te, na kraju, druženje i provođenje slobodnog vremena. Projekt “Culture crash: celebrate diversity” sadrži velik broj raznih aktivnosti. Naglasak je i ovdje na razvoju interpersonalne kompetencije i to kroz ledolomce, igre uloga, kreativne i interaktivne radionice, diskusije, okupljanja i druženja. Kompetencije instrumentalne skupine očituju se kroz edukativne radionice o pojedinostima zemalja sudionica, povijesnim informacijama i statusom manjina u svakoj zemlji, odnosno kraju iz kojeg pojedini sudionici dolaze. Na ovom projektu je organizirana radionica u suradnji s lokalnom zajednicom na kojoj su sudjelovala djeca iz zajednice, a s njima su se izvodile sportske, kulinarske i kreativne aktivnosti. Sudionici su vježbali vještine suradnje, komuniciranja i prenošenja vlastitih znanja. Sudionicima se kao najkorisnije i najzanimljivije u ovom projektu pokazalo učenje o tuđim iskustvima, povijesti i činjenicama. Na taj su se način mogli poistovjetiti i razvijati empatiju te ponuditi neka rješenja problema. NUM (Nezavisna udruga mladih) meni je osobno vrlo bliska. NUM je udruga mladih u gradu Lepoglavi koja želi potaknuti aktivizam građana prije svega na lokalnoj razini, a onda na nacionalnoj i globalnoj. Njihov projekt “Learn from the past, build the future!” razmjenjena je mladih koja se odvijala u gradu Šibeniku. Iako je u tom periodu epidemiološka situacija bila velika prepreka provođenju projekta, ipak se uspio provesti. Nakon ovog projekta provedeno je nekoliko intervjua koji prikazuju kako su se razvijale kompetencije kroz aktivnosti. Ispitanici su naglasili da su se sve navedene kompetencije razvile, odnosno poboljšale nakon sudjelovanja na projektu. Općenito, sudjelovanjem i volontiranjem u udrugama, odnosno uključivanjem u bilo koji oblik neformalnog učenja, pojedinci postaju motiviraniji za učenjem. Generičke kompetencije razvijaju se ne samo sudjelovanjem, već i organizacijom takvih projekata, prelaženjem prepreka i reagiranjem na krizne situacije. Može se reći da se čovjek razvija na osobnoj razini i postaje kompetentniji, ne samo u određenim područjima nego i samopouzdaniji i spremniji na razne životne situacije. Ovih nekoliko kratkih intervjua daje nam dobar uvid u procjenu vlastitih sposobnosti i razvijenosti generičkih kompetencija od strane sudionika. Sudionici su procijenili, uglavnom, za sve kompetencije da su se barem u manjoj mjeri razvile kroz sudjelovanje u aktivnostima projekta, ali i organiziranju i planiranju takvih većih aktivnosti i rješavanju problema u nesvakidašnjim situacijama kao što je bila pandemija COVID-19. Ono

što je itekako pozitivno je motiviranost ispitanika za daljnji rad na sebi i sudjelovanje u drugim projektima razmjene. Dakle, to je jedan pozitivan pokazatelj ishoda ovakvih projekata. Drugo istraživačko pitanje odnosi se na praćenje i evaluaciju učinkovitosti provedbe takvih programa. Evaluacija provedenih aktivnosti uglavnom se radi na samom projektu, nekad na dnevnoj razini, a nekad nakon provedenog projekta. Sudionici sami procjenjuju na koji način su razvijali svoje kompetencije kroz aktivnosti na kojima su sudjelovali ili su ih organizirali. Najbolji pokazatelj toga su iskustva sudionika u vidu intervjua ili javnih komentara na internetskim stranicama udruga i društvenim mrežama. U svim izdvojenim projektima, sudionici, organizatori i ostali izrazili su zadovoljstvo aktivnostima u kojima su sudjelovali ili su ih organizirali. Zastupljene su sve kompetencije u različitim oblicima sudjelovanja u projektima. Rijetko se provodi neki oblik profesionalne evaluacije. Projekti financirani od strane EU zahtijevaju evaluaciju projekata u pismenom obliku, ali ti podaci, uglavnom, nisu javno dostupni ili objavljeni na stranicama udruga.

10. Rasprava

Ovaj rad bavi se neformalnim obrazovanjem i u vidu toga razvojem generičkih kompetencija kroz sudjelovanje u aktivnostima organizacija civilnog društva. Krenulo se s ciljem prikazivanja dobrobiti koju neformalno učenje ima kao dodatak formalnom obrazovanju, na razvoj kompetencija pojedinca. U današnje vrijeme u Hrvatskoj, kao što je i vidljivo iz teorijskog dijela rada, postoji velik broj udruga koja provode razne projekte, aktivnosti i sl. kroz koje promoviraju, motiviraju i potiču mlade na razmjenu iskustava, prihvaćanje drugih kultura, učenje o drugim kulturama, jačanje socijalne kompetencije kroz druženja, javna izlaganja, komunikaciju na materinjem i stranom jeziku itd. Udruge i projekti odabrani za ovo istraživanje nisu izdvojeni kao bolji ili važniji od drugih udruga i projekata. Organizacije su odabrane jer provode projekte na kojima pojedinci sudjeluju u aktivnostima neformalnog učenja. Ciljevi tih projekata razlikuju se prema tematici koja se obrađivala na susretima, ali povezani su na način da potiču aktivizam građana, informiranje mladih o mogućnostima koje nude programi kao što su Erasmus+, Youthpass i sl. i koju dobrobit takvi programi imaju za pojedinca. Kroz istraživanje se pokazalo da projekti organizacija koji provode takav tip učenja pozitivno utječu na razvoj kompetencija, kao što je i pretpostavljeno prije provedbe istraživanja. Problem ovog istraživanja je nedostatak znanstvenih istraživanja na tu temu. Podaci koji su prikupljeni su vrlo subjektivni. U cjelini se može izvesti zaključak da projekti organizacija pozitivno djeluju na razvoj generičkih kompetencija sudionika.

Dakle, pojedinci koji sudjeluju kao kreatori i sudionici takvih projekata profitiraju u razvoju osobne kompetencije i generičkih (instrumentalnih, interpersonalnih i sistemskih) kompetencija. Poželjno bi bilo izraditi više radova koji se bave ovom temom i to kroz dubinske intervju sa sudionicima projekta ili odabrati projekte i aktivnosti koji traju duži vremenski period pa vidjeti u kojoj mjeri su te kompetencije razvijene prema skalama procjene. Iako, i dalje rezultati ostaju na slobodnoj procjeni ispitanika.

11. Zaključak

Cilj ovog rada bio je prikazati sustav izgradnje generičkih kompetencija kroz neformalno učenje u organizacijama civilnog društva. Teorijski dio odnosi se na jednostavni prikaz oblika obrazovanja, odnosno učenja koji je obavezan i neobavezan za pojedinca. Sustav formalnog obrazovanja nudi sadržaje koji bi trebali biti dovoljni za profesionalno usmjeravanje. No, pitanje osobnog razvoja i konkurentnosti danas je poprilično zahtjevno jer je konkurencija na tržištu rada velika. Neformalno učenje dodatak je formalnom obrazovanju i doprinosi razvoju kompetencija, posebice generičkih. Možemo reći da je neformalno učenje, barem kroz organizacije civilnog društva, manje ograničeno pravilima, zahtjevima i ocjenjivanjem pa je tako i manje stresno za pojedinca. Samim time, postoji veća sloboda i otvorenost za kreativnost, a motivacija je intrinzična obzirom da svatko bira što želi učiti, koje vještine razvijati i na koji način. Proučavanjem ove tematike, mogu reći da neformalno učenje, odnosno programi, projekti, aktivnosti i sl. koje su organizirane od strane organizacija civilnog društva, imaju sve veći značaj, kvalitetu i strukturu koja sudionicima daje više usvojenog znanja, korisnih informacija, mogućnost uvježbavanja vještina, mogućnost razmjene iskustva i buduću suradnju na lokalnoj, nacionalnoj i internacionalnoj razini. Mladi ljudi uključuju se u programe ovog tipa jer i sami žele unaprijediti osobnu kompetenciju, interpersonalne, ali i one kompetencije koje su im potrebne za profesionalni rad. Istraživanja neformalnog oblika učenja, civilnog društva i njihovog utjecaja na razvoj generičkih kompetencija, važna su radi prikazivanja dobrobiti koje takvi oblici učenja imaju na pojedinca i kako bi se što više radilo na unapređivanju programa kao što je Erasmus + i sl. . Kao nedostatak ovakvih projekata, programa i aktivnosti, moglo bi se navesti manjak strukturirane i tako javno objavljene evaluacije. Kroz strukturirano evaluiranje projekata, moguće je raditi na nedostacima i povećati kvalitetu organiziranja i izvođenja istih.

13. Prilozi

Pitanja za sudionike programa nakon provedbe

Ispitanik 1 (I1)

Osobni podaci

Dob?

21

Spol?

M

Stručna sprema?

SSS

Zanimanje?

Strojovođa

Uloga u udruzi?

Član, volonter

Uloga u programu?

Sudionik programa

Program koji je proveden

“Learn from the past - build the future!”

Možete li reći, sada nakon provedbe programa, jesu li Vaša očekivanja ostvarena? Jeste li razočarani?

Ostvarila su mi se očekivanja i nisam nimalo razočaran.

Prema Vašem mišljenju, koji dio programa Vam je bio najkorisniji za osobni razvoj i razvoj

Vaših kompetencija?

Interkulturalne večeri su najviše pridonijele mom osobnom razvoju.

Jeste li sudjelovali u aktivnostima u kojima niste naučili ništa novo ili Vam nisu uopće bile zanimljive?

Nisam, sve mi je bilo zanimljivo.

Osobni razvoj i kompetencije

Prema kategorijama generičkih kompetencija (instrumentalne, interpersonalne i sistemske) kako bi procijenili razinu Vaše kompetentnosti nakon provedbe programa?

Instrumentalne

Jeste li prikupili neke nove informacije i stvorili neka nova znanja?

Da, puno novih informacija sam prikupio i naučio dosta novih stvari.

Kakve su Vaše organizacijske sposobnosti, sposobnosti upravljanja vremenom, planiranja, odlučivanja i rješavanja problema nakon što ste sudjelovali u aktivnostima programa?

Smatram da su vrlo dobre ili barem malo bolje nego ranije.

Kakve su Vaše vještine upravljanja informacijama – prikupljanje i analiza informacija iz različitih izvora nakon provedbe programa?

Te sam vještine i prije smatrao dobro razvijenima, ali vjerujem da su sada nešto bolje.

U kojoj mjeri ste koristili pismenu i usmenu komunikaciju na hrvatskom i stranom jeziku?

Možete li procijeniti jeste li unaprijedili svoje vještine nakon programa?

Komunikacija je bila ključna i unaprijedio sam svoje vještine, pogotovo komunikacija na stranom jeziku.

Interpersonalne

Jeste li sudjelovali u aktivnostima koje iziskuju timski rad? Kako sada, nakon provedbe programa, procjenjujete svoju sposobnost rada u timu?

Jesam, uglavnom smo radili u timovima i uspješno funkcioniram u timu.

Možete li procijeniti u kojoj mjeri se, ako jest, poboljšala Vaša sposobnost komuniciranja

nakon sudjelovanja u programu?

Puno lakše komuniciram, s manje treme i naučio sam neke nove fraze.

U odnosu na Vašu procjenu prije provedbe programa, kako biste sada procijenili svoju komunikacijsku kompetenciju? Biste li mogli reći da ste otvoreniji, da lakše komunicirate i sl.?

Da, definitivno lakše komuniciram.

Možete li procijeniti u kojoj mjeri Vam je sada, nakon provedbe programa, ako jest, lakše sklapati prijateljstva?

Uglavnom je isto.

Što mislite, jeste li nakon sudjelovanja u aktivnostima programa snalažljiviji i spremniji prilagoditi se novim i nepoznatim situacijama?

Možda malo snalažljiviji.

Jeste li sudjelovali u aktivnostima koje su od Vas tražile toleranciju, uvažavanje i smatrate li da ste sada tolerantniji?

Smatram da sam i prije bio tolerantan.

Jeste li razvili vještine davanja kritike sudjelovanjem u aktivnostima programa?

Nisam davao kritike pa i nisam razvio tu vještinu.

Biste li promijenili nešto u svojim postupcima, biste li u nekim situacijama postupili drukčije vezano za aktivnosti u kojima ste sudjelovali?

Ne, mislim da sam postupio onako kako sam htio i mogao u svim aktivnostima.

Sistemske

Jeste li tijekom aktivnosti unaprjeđivali vještine istraživanja i prikupljanja podataka?

Da, naravno.

Smatrate li da ste naučili nešto više o tome kako učiti tijekom sudjelovanja u aktivnostima

programa?

Pretpostavljam da jesam.

Možete li procijeniti jesu li Vam bile potrebne vještine rukovođenja u nekim aktivnostima, ako jesu, jeste li naučili nešto novo o tome?

U nekim situacijama su mi bile potrebne, no o tom području baš i nisam naučio nešto novo.

Smatrate li da je sudjelovanje u ovom program utjecalo na Vašu poduzetnost i sposobnost samostalnog rada?

Da, smatram da mi je najviše pomoglo kod razvijanja samostalnosti.

Jeste li, nakon ovog programa, dobili dojam da je kvaliteta važnija nego što ste mislili prije?

Jeste li spremni težiti većoj kvaliteti u Vašem radu?

Kvaliteta je bitna i spreman sam težiti većoj kvaliteti u radu.

U kojoj ste mjeri motivirani da postavite sebi više ciljeve i ambicije nakon ovog programa?

Imam veliku motivaciju.

Ispitanik 2 (I2)

Osobni podaci

Dob?

18

Spol?

Ž

Stručna sprema?

Zanimanje?

Učenica

Uloga u udruzi?

Član, volonter

Uloga u programu?

Sudionik programa

Program koji je proveden

Erasmus +

Možete li reći, sada nakon provedbe programa, jesu li Vaša očekivanja ostvarena? Jeste li razočarani?

Očekivanja su mi ostvarena, u nekim aspektima čak i nadmašena.

Prema Vašem mišljenju, koji dio programa Vam je bio najkorisniji za osobni razvoj i razvoj Vaših kompetencija?

Komuniciranje sa strancima na stranom jeziku čime sam unaprijedile vještine komuniciranja i znanje engleskog jezika.

Jeste li sudjelovali u aktivnostima u kojima niste naučili ništa novo ili Vam nisu uopće bile zanimljive?

U svim aktivnostima naučila sam barem ponešto.

Osobni razvoj i kompetencije

Prema kategorijama generičkih kompetencija (instrumentalne, interpersonalne i sistemske) kako bi procijenili razinu Vaše kompetentnosti nakon provedbe programa?

Instrumentalne

Jeste li prikupili neke nove informacije i stvorili neka nova znanja?

Da, mnogo informacija i ponešto novog znanja.

Kakve su Vaše organizacijske sposobnosti, sposobnosti upravljanja vremenom, planiranja, odlučivanja i rješavanja problema nakon što ste sudjelovali u aktivnostima programa?

Organizacijske sposobnosti su napredovale, naučila sam kako funkcionirati u kriznim situacijama jer se projekt održavao za vrijeme početka pandemije.

Kakve su Vaše vještine upravljanja informacijama – prikupljanje i analiza informacija iz različitih izvora nakon provedbe programa?

Sigurno bolje nego prije projekta.

U kojoj mjeri ste koristili pismenu i usmenu komunikaciju na hrvatskom i stranom jeziku? Možete li procijeniti jeste li unaprijedili svoje vještine nakon programa?

Pismene i usmene vještine komunikacije na engleskom jeziku koristila sam više nego navedene vještine na hrvatskom jeziku. Smatram da sam znatno unaprijedila svoje vještine.

Interpersonalne

Jeste li sudjelovali u aktivnostima koje iziskuju timski rad? Kako sada, nakon provedbe programa, procjenjujete svoju sposobnost rada u timu?

Većina aktivnosti na projektu bazirale su se na timskom radu što mi je pomoglo da unaprijedim svoje sposobnosti rada u timu.

Možete li procijeniti u kojoj mjeri se, ako jest, poboljšala Vaša sposobnost komuniciranja nakon sudjelovanja u programu?

Moje komunikacijske vještine su se puno poboljšale.

U odnosu na Vašu procjenu prije provedbe programa, kako biste sada procijenili svoju komunikacijsku kompetenciju? Biste li mogli reći da ste otvoreniji, da lakše komunicirate i sl.?

Smatram da projekt doprinosi razvoju mojih komunikacijskih kompetencija i da lakše komuniciram na stranom, ali i na hrvatskom jeziku.

Možete li procijeniti u kojoj mjeri Vam je sada, nakon provedbe programa, ako jest, lakše sklapati prijateljstva?

Sigurno je lakše, svaka aktivnost, projekt pomaže nam da se više opustimo i lakše sklopimo nova prijateljstva.

Što mislite, jeste li nakon sudjelovanja u aktivnostima programa snalažljiviji i spremniji prilagoditi se novim i nepoznatim situacijama?

Mislim da jesam, da.

Jeste li sudjelovali u aktivnostima koje su od Vas tražile toleranciju, uvažavanje i smatrate li da ste sada tolerantniji?

Sigurno sam tolerantnija i više se posvećujem slušanju drugih.

Jeste li razvili vještine davanja kritike sudjelovanjem u aktivnostima programa?

U malo manjoj mjeri, ali da.

Biste li promijenili nešto u svojim postupcima, biste li u nekim situacijama postupili drukčije vezano za aktivnosti u kojima ste sudjelovali?

Aktivnije bi se uključivala u grupne rasprave.

Sistemske

Jeste li tijekom aktivnosti unaprjeđivali vještine istraživanja i prikupljanja podataka?

Jesam.

Smatrate li da ste naučili nešto više o tome kako učiti tijekom sudjelovanja u aktivnostima programa?

Mislim da jesam, da.

Možete li procijeniti jesu li Vam bile potrebne vještine rukovođenja u nekim aktivnostima, ako jesu, jeste li naučili nešto novo o tome?

Naučila sam ponešto o samoj organizaciji projekta i organizaciji u kriznim situacijama, kako se boriti i nositi s otkazanim letovima, kako otpremiti ljude natrag kući u kriznim situacijama i tako dalje.

Smatrate li da je sudjelovanje u ovom program utjecalo na Vašu poduzetnost i sposobnost samostalnog rada?

Da, utjecalo je.

Jeste li, nakon ovog programa, dobili dojam da je kvaliteta važnija nego što ste mislili prije? Jeste li spremni težiti većoj kvaliteti u Vašem radu?

Definitivno jesam, važno je raditi na sebi i na kvaliteti onoga što radimo.

U kojoj ste mjeri motivirani da postavite sebi više ciljeve i ambicije nakon ovog programa?

Motivirana sam nastaviti sa stjecanjem novih znanja na područjima bliskim temi projekta, ali i na nekim nevezanim temama.

Ispitanik 3 (I3)

Osobni podaci

Dob?

30

Spol?

Ž

Stručna sprema?

SSS

Zanimanje?

Ekonomist

Uloga u udruzi?

Voditelj info centra.

Uloga u programu?

Sudionik i logistička podrška

Program koji je proveden

Erasmus +

Možete li reći, sada nakon provedbe programa, jesu li Vaša očekivanja ostvarena? Jeste li razočarani?

Nisam razočarana programom, pošto sam prvi puta na takvoj aktivnosti više-manje su sva moja očekivanja ostvarena.

Prema Vašem mišljenju, koji dio programa Vam je bio najkorisniji za osobni razvoj i razvoj Vaših kompetencija?

Upoznavanje novih ljudi i kultura.

Jeste li sudjelovali u aktivnostima u kojima niste naučili ništa novo ili Vam nisu uopće bile zanimljive?

Sudjelovala sam u svim aktivnostima i sve su mi bile super.

Osobni razvoj i kompetencije

Prema kategorijama generičkih kompetencija (instrumentalne, interpersonalne i systemske) kako bi procijenili razinu Vaše kompetentnosti nakon provedbe programa?

Instrumentalne

Jeste li prikupili neke nove informacije i stvorili neka nova znanja?

Jesam, mnogo toga sam naučila novog.

Kakve su Vaše organizacijske sposobnosti, sposobnosti upravljanja vremenom, planiranja, odlučivanja i rješavanja problema nakon što ste sudjelovali u aktivnostima programa?

I dalje su vrlo dobre.

Kakve su Vaše vještine upravljanja informacijama – prikupljanje i analiza informacija iz različitih izvora nakon provedbe programa?

Veoma dobre.

U kojoj mjeri ste koristili pismenu i usmenu komunikaciju na hrvatskom i stranom jeziku? Možete li procijeniti jeste li unaprijedili svoje vještine nakon programa?

Najviše sam koristila usmenu komunikaciju na stranom jeziku i vjerujem da jesam dovoljno, zapravo jako dobro unaprijedila svoje vještine.

Interpersonalne

Jeste li sudjelovali u aktivnostima koje iziskuju timski rad? Kako sada, nakon provedbe programa, procjenjujete svoju sposobnost rada u timu?

Sudjelovala sam u svim timskim radovima, a kao i prije dobro surađujem u timskom radu, kao i sama.

Možete li procijeniti u kojoj mjeri se, ako jest, poboljšala Vaša sposobnost komuniciranja nakon sudjelovanja u programu?

Otvorenija sam i komunikativnija, možda čak i veselija.

U odnosu na Vašu procjenu prije provedbe programa, kako biste sada procijenili svoju komunikacijsku kompetenciju? Biste li mogli reći da ste otvoreniji, da lakše komunicirate i sl.?

Oduvijek sam otvorena i lako komuniciram. Imam dosta razvijenu komunikacijsku kompetenciju, no vjerujem da sam ju unaprijedila i ovim projektom.

Možete li procijeniti u kojoj mjeri Vam je sada, nakon provedbe programa, ako jest, lakše sklapati prijateljstva?

Možda malo lakše, ali uglavnom je isto kao i prije.

Što mislite, jeste li nakon sudjelovanja u aktivnostima programa snalažljiviji i spremniji prilagoditi se novim i nepoznatim situacijama?

Lako se prilagođavam, a sad možda i lakše.

Jeste li sudjelovali u aktivnostima koje su od Vas tražile toleranciju, uvažavanje i smatrate li da ste sada tolerantniji?

Smatram da sam i prije bila tolerantna, tako da se to nije promijenilo.

Jeste li razvili vještine davanja kritike sudjelovanjem u aktivnostima programa?

Jesam, da. U takvim aktivnostima često analiziramo jedni druge i učimo davati konstruktivne kritike što nam je zapravo vrlo korisno.

Biste li promijenili nešto u svojim postupcima, biste li u nekim situacijama postupili drukčije vezano za aktivnosti u kojima ste sudjelovali?

Ne bih ništa mijenjala.

Sistemske

Jeste li tijekom aktivnosti unaprjeđivali vještine istraživanja i prikupljanja podataka?

Da.

Smatrate li da ste naučili nešto više o tome kako učiti tijekom sudjelovanja u aktivnostima programa?

Smatram da jesam.

Možete li procijeniti jesu li Vam bile potrebne vještine rukovođenja u nekim aktivnostima, ako jesu, jeste li naučili nešto novo o tome?

Mislim da mi nisu bile potrebne, prilično sam uvjerena da mogu napraviti sve što hoću. Možda čak sudjelovanje u udrugama doprinosi tom stavu.

Smatrate li da je sudjelovanje u ovom program utjecalo na Vašu poduzetnost i sposobnost samostalnog rada?

Da, sigurno je utjecalo, kao i na ostale kompetencije.

Jeste li, nakon ovog programa, dobili dojam da je kvaliteta važnija nego što ste mislili prije?
Jeste li spremni težiti većoj kvaliteti u Vašem radu?

Kvaliteta je uvijek važna, spremna sam težiti većoj kvaliteti u radu i mislim da tome treba uvijek težiti, za dobrobit okoline i nas samih.

U kojoj ste mjeri motivirani da postavite sebi više ciljeve i ambicije nakon ovog programa?

Motivirana sam naravno, no mislim da u svemu treba biti samo dobar balans.

14. Literatura

Agencija za znanost i obrazovanje (2023). Osnovni termini i definicije u području osiguravanja kvalitete u visokom obrazovanju. AZVO. <https://www.azvo.hr/hr/pojmovnik/K>.

Ančić, B., Baketa, N., Brajdić Vuković, M. i Klasnić, K. (2016). *K internacionalizaciji obrazovanja – sudjelovanje republike hrvatske u programu za cjeloživotno učenje*. Zagreb: Agencija za mobilnost i programe EU.

Anon, (n.d.). *IMPRESS – Udruga za promicanje pozitivne afirmacije mladih u društvu 'Impress' Daruvar*. [online] Dostupno na: <https://udruga-impress.hr/> [Pristup: 14. 2. 2023].

Anon, (n.d.). *Food4Good – LUMEN*. [online] Dostupno na: <http://udruga-lumen.hr/food4good/>. [Pristup: 14. 2. 2023].

Anon, (n.d.). *LUMEN – Ludbreška udruga mladih entuzijasta*. [online] Dostupno na: <https://udruga-lumen.hr/> [Pristup: 13. 2. 2023].

Anon, (n.d.). *Happiness of nature – Pozitiva Samobor*. [online] Dostupno na: <https://www.pozitivasamobor.hr/en/programi/erasmus/happines-of-nature/> [Pristup: 12. 2. 2023].

Anon, (2021). *HAPPINESS OF NATURE - EKO Greece*. [online] Dostupno na: <https://ekogreece.com/happiness-of-nature/> [Pristup: 12. 2. 2023].

Anon, (n.d.). *Savez izviđača Hrvatske – Stvaramo bolji svijet*. [online] Dostupno na: <http://www.scouts.hr> [Pristup: 12. 2. 2023].

Anon, (n.d.). *HERO - Carpe Diem*. [online] Dostupno na: <https://carpediem.hr/portfolio/hero/> [Pristup: 13. 2. 2023].

Albona, A. (n.d.). *Alfa Albona domaćin razmjene mladih na temu ljudskih prava*. [online] Alfa Albona. Dostupno na:

<http://www.alfa-albona.hr/alfa-albona-domacin-razmjene-mladih-na-temu-ljudskih-prava/>
[Pristup: 12. 2. 2023.]

Alfa Albona. (n.d.). *O nama*. [online] Dostupno na: <http://www.alfa-albona.hr/o-nama/>
[Pristup: 13. 2. 2023].

Bežovan, G. i Matančević, J. (2017). *Civilno društvo i pozitivne promjene*. Zagreb: Školska knjiga.

Bežovan, G. i Zrinščak, S. (2007). *Civilno društvo u Hrvatskoj*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

Bežovan, G. i Zrinščak, S. (2006). Postaje li civilno društvo u Hrvatskoj čimbenikom društvenih promjena?. *Revija za socijalnu politiku*, 14(1), 1-27.

Bežovan, G., Ledić, J. i Zrinščak, S. (2011). Civilno društvo u sveučilišnoj nastavi. *Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave*, 11(1), 193-202.

Bežovan, G. i Matančević, J. (2012). Dometi i ključni čimbenici razvoja civilnog društva u Hrvatskoj temeljem tri vala istraživanja. *Revija za socijalnu politiku*, 20(1), 21-40.

Buljubašić-Kuzmanović, V., Pažin Ilakovac, R. i Gazibara, S. (2016). Integrativna didaktika, generičke kompetencije i priprema studenata za svijet rada. *Život i škola*, 62(3), 119-129. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/176890>

Carpe diem. (2019, 9, 25). *Osim sudionika i projektnog tima, dio HERO priče bili su i volonteri: Franjković Romana i Leo Staković. Romana je provela intervju* [Attached image]. Facebook. <https://www.facebook.com/CarpeDiemKarlovac/posts/2403071133103394/>
[Pristup: 13. 2. 2023].

Dželalija, M. i Balković, M. (2014) *Priznavanje neformalnog i informalnog učenja u kontekstu europske unije i na svjetskoj razini*. Zagreb: Agencija za znanost i visoko obrazovanje.

erasmus-plus.ec.europa.eu. (n.d.). *Uvod | Erasmus+*. [online] Dostupno na: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/hr/programme-guide/erasmus-programme-guide/introduction> [Pristup: 14. 2. 2023].

euroart (2017). *Riječani na 10. smotri Saveza izviđača: Izviđačka čuda u tjedan dana udvostručila Kamanje*. [online] Novi list. Dostupno na: <https://www.novolist.hr/rijeka-regija/rijeka/rijecani-na-10-smotri-saveza-izvidaca-izvidacka-c-uda-u-tjedan-dana-udvostrucila-kamanje/>. [Pristup 11. 2. 2023]

European Youth Forum. (n.d.). *European Youth Forum*. [online] Dostupno na: <https://www.youthforum.org/>. [Pristup: 14. 2. 2023]

FOI. (2019). *Predstavljani rezultati istraživanja o važnosti generičkih kompetencija mladih informatičara*. [online] Dostupno na: <https://www.foi.unizg.hr/hr/novosti/predstavljani-rezultati-istrazivanja-o-vaznosti-generickih-kompetencija-mladih-informaticara> [Pristup 14. 2. 2023].

Goldberger, Goran (2011). *Medijska prezentacija malih vjerskih zajednica u Hrvatskoj: analiza sadržaja dnevnih novina*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Hercigonja, Z. (2021). Suvremeni programi, pravci i zahtjevi pedagogije. *Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, 4(5), 43-57. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/clanak/357630>

issuu.com. (2017). *10. Smotra SIH-a - Bilten br. 10 by ČUVARI SNOVA - Issuu*. [online] Dostupno na: https://issuu.com/quipos.art/docs/10._smotra-bilten10-2017-08-02_web [Pristup 12. 2. 2023].

informo.hr. (n.d.). *Početna*. [online] Dostupno na: <https://informo.hr/> [Pristup: 14. 2. 2023].

Kačić - Bartulović, H. (2021). *Neformalno obrazovanje u okviru organizacije Erasmus Student Network - iskustva i perspektive*. Diplomski rad. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.

Kuka, E. (2012). Koncept neformalnog obrazovanja. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 58(27), 197-202.

Loewen, B. (2011). Informalno i neformalno učenje - analiza i perspektive. Dostupno na: <https://docplayer.org/32557023-Informalno-i-neformalno-ucenje-analiza-i-perspektive-esej-z-a-raspravu-januar-sijecanj-godine.html> [Pristup: 10. 2. 2023]

Mihovilić, J. (2019). *Zapošljavanje osoba s invaliditetom u Krapinsko - zagorskoj županiji*. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko. Naklada slap.

mpu.gov.hr. (n.d.). *Registar udruga*. [online] Dostupno na: <https://mpu.gov.hr/registar-udruga/22213> [Pristup: 14. 2. 2023].

NUM - Nezavisna udruga mladih Lepoglava. (n.d.). *O nama*. [online] Dostupno na: <https://num.hr/o-nama/> [Pristup: 13. 2. 2023].

Probiz (n.d.). *INTERVJU – Ivan Vuknić – sudionik na razmjeni mladih 'Stand up for your rights' ljetos u Tunarici*. [online] 5 PORTAL. Dostupno na: https://5portal.hr/vijesti_detalj.php?id=35994&fbclid=IwAR1S-rbSVbE_NFD5WDZiaNIGig3GdZRmxdLvuuHvyKJl-SSsOEmeMwuhvE [Pristup: 12. 2. 2023].

Spetič, M. (2016). Istraživanje učinaka promjena kod mladih u kontekstu neformalnog obrazovanja. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 65(4), 519-536.

Sunara, B. (2015). *Volonterstvo u funkciji demokratizacije društva*. Diplomski rad. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.

Skupnjak, D. i Tot, D. (2019). Zastupljenost neformalnog i informalnog učenja u profesionalnom razvoju učitelja. *Nova prisutnost : časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 17(2), 309-321.

Udruga Prizma. (n.d.). *Udruga Prizma*. [online] Dostupno na: <http://www.udrugaprizma.hr> [Pristup: 12. 2. 2023].

Udruga za razvoj civilnog društva EU korak. (n.d.). *About*. [Facebook page]. Facebook. Pristup: 13.2.2023.
https://www.facebook.com/profile.php?id=100068370154644&sk=about_details

udruge.gov.hr. (n.d.). *Naslovna*. [online] Dostupno na: <https://udruge.gov.hr/> [Pristup: 13. 2. 2023].

Vijeće Europske unije (2018). Preporuka Vijeća od 22. svibnja 2018. o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje. *Službeni list Europske unije*. Dostupno na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=BG](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=BG).

Zdenko (n.d.). *Program Smotre*. [online] 10. smotra Saveza izviđača Hrvatske. Dostupno na: <https://smotra2017.scouts.hr/program-smotre/> [Pristup: 12. 2. 2023].

www.ris-dr.si. (n.d.). *CultureCrash: Celebrate diversity Erasmus+ - RIS Dvorec Rakičan*. [online] Dostupno na: https://www.ris-dr.si/go/572/1591/_CultureCrash_Celebrate_diversity_Erasmus_ [Pristup: 13. 2. 2023].

Young Entrepreneurs In Motion (godina). Yeim Project Results. Young Entrepreneurs In Motion <http://www.yeimplatform.eu/yeim-exchange/4>.